

Stockholms
universitet

Kriminologiska institutionen

Manlig styrka och kvinnlig avvikelse?

Fokusgruppsintervjuer med universitets- och
högskolestudenter om deras föreställningar om offer och
gärningspersoner i nära relationer

Examensarbete 15 hp

Kriminologi
Kriminologi III (30 hp)
Höstterminen 2010
Karolina Alveryd

Sammanfattning

Denna uppsats bygger på tre, av mig och en annan student, genomförda fokusgruppsintervjuer. Sammanlagt intervjuades åtta personer som alla vid tidpunkten för intervjuerna var studerande vid universitet och högskolor i stockholmsområdet. Utgångspunkten är att ur ett genusteoretiskt perspektiv undersöka vilka attityder till och åsikter kring våld i heterosexuella nära relationer som framställs av intervjudeltagarna samt hur dessa i grupp, tillsammans konstruerar föreställningar om män och kvinnor som offer och gärningspersoner. Valet av fokusgruppsintervjuer som metod för kunskapssökande grundar sig i, en hos mig, konstruktivistisk syn på hur kunskap produceras. Detta innebär att jag ser på kunskap som något som skapas i interaktionen mellan människor i en viss socialt och kulturellt betingad kontext och där fokusgrupperna får anses representera en någorlunda verklighetsbaserad sådan. Meningen med intervjuerna är att deltagarna så fritt som möjligt skulle få resonera kring temat våld och genus även om vi som intervjuare hade vissa frågeställningar som vi ville att de skulle diskutera. Intervjuerna gick till så att fem fiktiva vinjetter av varierande längd delades ut. Vinjetterna beskrev händelser och handlingar som *skulle kunna* betraktas som våldshandlingar, där kön på offer och gärningspersoner varierade liksom om vinjetterna beskrev personer som hade en nära relation eller var för varandra okända.

Då jag anser att våld i nära relationer är att betrakta som ett uttryck för en ojämställd maktfördelning mellan könen har jag valt att utesluta individfokuserade förklaringsansatser. I min analys av intervjudeltagarnas resonemang har jag framförallt utgått från genusteoretiska perspektiv på genusskapande, avvikelse och normalitet samt Eva Lundgrens teori om våldets normaliseringsprocess och Margareta Hydéns relationsinriktade perspektiv. Även om intervjudeltagarna säger sig ha en genusneutral syn på brukande av våld så tyder många av uttalandena i intervjuerna på att de trots allt betraktar det våld som begås av män respektive kvinnor på olika sätt. Kvinnor anses oftare än män vara i behov av skydd och män tycks i sin tur ha svårare att få status som ideala offer. Analysen visar på att intervjudeltagarna genom sina konstruktioner av offer- och gärningsmannaskap, i högre eller lägre grad, bidrar till att reproducera en genusordning där kvinnan ses som underordnad mannen.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	7
1.1. Syfte och frågeställningar	8
1.2. Avgränsningar och definitioner	8
2. Teori och tidigare forskning.....	9
2.1. Vetenskapsteoretisk positionering och förståelse.....	9
2.2. Genusteoretiska utgångspunkter.....	10
2.2.1. Skapandet av genus och mannen som norm	10
2.2.2. Maskuliniteter, femininiteter och våld.....	11
2.3. Forskning kring kvinnors våld mot män i nära relationer.....	12
2.4. Förståelsen av mäns våld mot kvinnor i nära relationer.....	13
2.4.1. Legitima bråk eller normaliserat våld.....	14
2.4.2. Makten att inte behöva anpassa sig.....	16
2.5. Att vara ett idealt offer.....	17
3. Metod	17
3.1. Fokusgruppsintervjuer som metod och val av intervjudeltagare.....	17
3.2. Genomförande.....	19
3.2.1. Användande av vinjetter som stimulimaterial	20
3.3. Generaliserbarhet och validitet	23
3.4. Etiska aspekter	23
3.5. Analysprocessen.....	24
4. Resultat och analys.....	25
4.1. Inledning	25
4.2. Analys av resultatet.....	26
4.2.1. Män som potentiella förövare och kvinnors behov av skydd	26
4.2.2. Inget offer- ingen gärningsperson.....	28
4.2.3. Den avvikande kvinnan	30
4.2.4. Det våldsamma parförhållandet.....	32
5. Avslutande diskussion.....	35
6. Referenser	37
7. Bilaga	41

1. Inledning

Under våren 2009 genomförde jag tillsammans med en annan student, Ellinor Sharp, inför min C-uppsats i kriminologi fokusgruppsintervjuer med studenter på universitet och högskolor i stockholmsområdet. Jag ville genom intervjuerna undersöka vilka attityder till och åsikter kring våld i nära relationer som fanns bland intervjudeltagarna samt hur deltagarna i grupp konstruerade föreställningar om kvinnor och män som offer och gärningspersoner¹. Valet av fokusgruppsintervjuer som metod för kunskapssökande grundade sig i min föreställning om hur kunskap produceras. Genom att jag anser att kunskap är något som skapas och återskapas i mötet mellan människor, samtidigt som jag anser denna kunskapsproduktion vara kontextbunden intar jag ett förhållningssätt som närmast skulle kunna beskrivas som en typ av strukturalistisk konstruktivism². I och med detta ser jag på attityder till sociala problem som något som formuleras mellan individer inom en given diskurs. Dessa kan således variera över tid och mellan olika kulturer och sociala sammanhang. Avsikten med att använda fokusgruppsintervjuer³ var att intervjudeltagarna i en någorlunda verklighetsbaserad kontext tillsammans skulle få resonera kring frågor med fokus på våld i nära relationer. Fokusgrupperna får här anses representera ”mini samhällen”.

Mitt intresse för genusfrågor väcktes på allvar när jag under våren 2009, i samband med att jag påbörjade arbetet med denna uppsats, gick en utbildning på Alla Kvinnors Hus i Stockholm. Även om Alla Kvinnors Hus till skillnad från kvinnojourer anslutna till ROKS⁴ inte lika tydligt förespråkar en strukturalistisk könsmaktsförståelse mot våld mot kvinnor i nära relationer så betonades samhällsstrukturens och könskulturens betydelse. Utbildningen liksom mitt arbete på kvinnojouren formade min förförståelse för mäns våld mot kvinnor som ett uttryck för en ojämnställd maktfördelning mellan könen där kvinnan är den konstant underordnade.

Det ursprungliga syftet med min undersökning har under resans gång kommit att omformuleras. Från början hade jag för avsikt att undersöka hur intervjudeltagarna, sett utifrån Eva Lundgrens strukturella perspektiv och Margareta Hydéns relationsbaserade teorier konstruerade sin förståelse för våld mot kvinnor i nära relationer⁵. Utgångspunkten hos båda forskarna är att man ska betrakta mäns våld mot kvinnor som ett samhällsligt problem och att det finns kulturella och sociala

¹ I studien kommer begreppet gärningsperson att användas eftersom detta är ett genusneutralt begrepp. Innebörden är dock den samma som det i lagtext beskrivna begreppet gärningsman.

² Se Bourdieu (1990) som menar att kunskap produceras i mötet mellan människor och i samhället rådande sociala strukturer.

³ Metoden har även använts av Karlsson och Pettersson (2003) i deras studie av hur högstadieungdomar resonerar kring våld och genus då den enligt forskarna lämpar sig väl för att studera genusskapande.

⁴ www.roks.se, www.kvinnojour.com

⁵ Då min utgångspunkt för studien är att jag anser att sociala relationer kan analyseras i termer av över- och underordning har individfokuserade förklaringsansatser till våld i nära relationer exkluderats. För en beskrivning av dessa se t.ex. Bo Bergmans kritiserade avhandling från 1987 *Battered Wives. Why are they beaten and why do they stay*

förbindelselinjer mellan genusskapande och brukande av våld. Eftersom detta genuskapande är lika betydelsefullt för det omvända förhållandet dvs. för kvinnor som utsätter män för våld inom ramen för en nära relation valde jag att utvidga mitt syfte till att undersöka ”bilder av män och kvinnor som offer och gärningspersoner i nära relationer”.

Då fenomenet kvinnors våld mot män inom ramen för en relation måste ses som ett ungt forskningsområde är teorier kring detta liksom tidigare forskning knapphändiga. Den forskning jag tar upp får därför, liksom Christies teori om det ideala offret, endast anses bidra till en viss förståelse av kvinnors våld mot män som ett samhälleligt problem. I och med att det är intervjudeltagarnas föreställningar om detta jag vill undersöka ser jag inte bristen på teorier som ett direkt problem. Min undersökning utgör en ansats till att visa hur den i samhället rådande könsmaktsordningen kan produceras och reproduceras snarare än att skapa en förklaringsmodell för våld i nära relationer.

1.1. Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att, ur ett genusteoretiskt perspektiv, undersöka universitets- och högskolestudenters föreställningar om våld i heterosexuella nära relationer. Jag vill här utreda hur intervjudeltagarna i grupp tillsammans konstruerar framställningar av män och kvinnor som offer och gärningspersoner samt om, och i så fall på vilket sätt, dessa framställningar skiljer sig åt hos de män respektive kvinnor som deltagit i intervjuerna. Jag vill även undersöka vilken betydelse den nära relationen mellan offer och gärningsperson har för skapandet av dessa föreställningar.

Med avstamp i teoretiska utgångspunkter om genuskapande och brukande av våld liksom Eva Lundgrens teori om våldets normaliseringsprocess och Margareta Hydéns relationsinriktade perspektiv avser jag besvara dessa frågor: Vilka handlingar betraktas av intervjudeltagarna inom ramen för en nära relation som våld? Skiljer sig föreställningarna om vad som är att betrakta som våld åt beroende på om gärningspersoner och offer är män eller kvinnor och vilken betydelse tillskrivs den nära relationen i dessa framställningar? På vilket sätt framställs beskrivningar av gärningspersoner och offer och kan skillnader i dessa framställningar skönjas hos de manliga respektive kvinnliga intervjudeltagarna?

1.2. Avgränsningar och definitioner

Fokus i studien kommer att ligga på det våld som begås av män och kvinnor inom heterosexuella relationer. Då begreppet *nära relation* förekommer avses i första hand en heterosexuell relation där parterna har någon typ av intimt, fysiskt eller psykiskt, förhållande till varandra. En snävare definition av nära relation brukar vara make/maka, sambo eller pojkvän/flickvän (se t.ex. BRÅ 2007:6 s.11). Av utrymmesskäl avgränsades studien till att endast undersöka föreställningar om våld i heterosexuella nära relationer och således har vinjetter och frågor formulerats på ett sådant

sätt att beskrivningar av samkönade relationer uteslutits vilket inte heller kommit upp till diskussion i intervjuerna⁶.

I begreppet våld inbegrips både fysiskt våld såsom slag och knuffar och psykiskt våld där såväl hot som kränkningar och förföljelse inneräknas. Till våldsbegreppet brukar även räknas sexuella och materiella våldshandlingar samt ekonomiskt förtryck (SOU 2002:71 s.41). I intervjuerna ställdes inga frågor om deltagarnas syn på sexuellt och materiellt våld och dessa begrepp har inte heller kommit upp i diskussionen. Även om intervjudeltagarna inte explicit resonerat kring dessa typer av våld betyder detta nödvändigtvis inte att de helt utesluter dessa ur begreppet våld utan de får snarare ses som inkluderade i ett vidgat våldsbegrepp.

2. Teori och tidigare forskning

2.1. Vetenskapsteoretisk positionering och förförståelse

Utgångspunkt för studien är ett konstruktivistiskt synsätt där konstruktionen av meningar ses som sociala processer. Kunskap kan därför inte anses finnas ”färdig” utan skapas i intervjusituationen i interaktionen mellan intervjudeltagare och intervjuare (Kvale 1997 s.12). Forskarens roll blir central i kunskapsproduktionen då denne definierar intervjusituationen genom att introducera samtalsteman och genom utvalda frågor styr intervjun i en viss riktning (Ibid. s.118-119). I fokusgruppsintervjuer kan forskarens roll ses som något mindre styrande då utgångspunkten är att intervjudeltagarna så fritt som möjligt ska få resonera kring ett ämne. Dock anser jag mig fortfarande till stor del bidra till kunskapsproduktionen eftersom det är jag som forskare som bestämmer vilka teman som ska diskuteras samt att jag innehar tolkningsföreträdet i och med analysprocessen. Med tolkningsföreträde menar jag här ”makten” att avgöra vilka av intervjudeltagarnas beskrivningar som jag anser vara intressanta för studiens syfte och genom detta värda att lyftas till diskussion. Min konstruktivistiska ansats får här anses ha färgat såväl min syn på våld som ett samhällsproblem som min syn på skapande av genus.

Jag anser även att konstruktionen av meningar är diskursbunden. Med detta menar jag att föreställningar och beskrivningar av ”verkligheten” är beroende av de diskurser vi befinner oss i. Bland dessa diskurser är vissa dominerande och avgör vad som är normerande i samhället. En individ kan sedan välja att antingen anpassa sig till samhällets normer eller att avvika genom att inta en så kallad motdiskurs (Lenz Taguchi 2004 s.117). Vi kan således välja hur vi ska handla även om dessa handlingar begränsas till de diskurser som ingår i den kontext vi lever i. Jag anser att framförallt de dominerande diskurserna styr den kunskap som skapas liksom på vilket sätt vi förhåller oss till och tolkar denna kunskap. I och med detta blir den i samhället normerande föreställningen om ett socialt problem också den dominerande diskursen på området.

⁶ För studier om våld i samkönade relationer se t.ex. Holmberg, C & Stjernqvist, U (2005) *Våldsamt lika och olika – om våld i samkönade parrelationer*.

Diskurser ser inte bara olika ut i olika sociala och kulturella sammanhang utan förändras också över tid. Ett område där denna förändring i diskursen blir tydlig är synen på våld i nära relationer. Mäns våld mot kvinnor existerade även innan detta började betraktas som ett samhällsproblem och kom upp på den politiska dagordningen. Från att ha beskrivits som "lägenhetsbråk" har nu begreppet kvinnomisshandel framförallt i och med lagen om grov kvinnofridskränkning (SFS 1998:393) definierats och fenomenet har kommit att betraktas som ett socialt problem i samhället. Relativt nyligen har även förekomsten av kvinnors våld mot män i nära relationer börjat uppmärksammas och i och med detta anser jag att den svenska genusediskursen har genomgått en ytterligare förändring. För att förstå innebörden av en rådande diskurs är det därför viktigt att fundera över i vilken kontext denna diskurs har uppkommit. På så sätt blir det också lättare att se hur olika perspektiv på samma sociala problem kan få genomslagskraft i olika kulturella och sociala sammanhang likväl som under olika tidsperioder.

2.2. Genusteoretiska utgångspunkter

2.2.1. Skapandet av genus och mannen som norm

Inom genusforskningen är begreppen kön och genus centrala. Med kön avses generellt sett den biologiska skillnaden mellan att vara man och kvinna medan genus ses som det "kön" som vi av oss själva och vår omvärld tilldelas. Denna uppdelning mellan biologiskt kön och socialt konstruerat genus har sedan länge gjorts i den genusteoretiska och feministisk-kriminologiska forskningen (Karlsson & Pettersson 2003 s.3). Människors genusskapande ses som en ständigt pågående process vilken sker i interaktionen mellan individer i en social och kulturell kontext. Genus ska således inte betraktas som någonting man "har" utan snarare som något man "gör" (Gothlin 1999 s.4). Främst handlar genusskapandet om att man särskiljer det kvinnliga från det manliga, dvs. en person "görs" till "kvinna" respektive "man". Hur detta särskiljande tar sig uttryck beror på hur den sociala kontexten ser ut. Definitionen av vad som är en "man" respektive en "kvinna" grundar sig i socialt och kulturellt inarbetade förväntningar på hur dessa ska gestalta sig. Detta medför att det sätt man "gör" genus på bidrar till att återskapa och förstärka de redan existerande strukturer inom vilka personer agerar (Karlsson & Pettersson 2003 s.3). Dessa grundar sig i dikotoma uppdelningar såsom, man-kvinna, vi-dem och normalt-avvikande. I denna uppdelning ligger också ett antagande om underordning av icke-man (kvinna), icke-vi (dem) och icke-normalt (avvikande) och jämförelsen skulle således bli kvinna- och människa (Hirdman 2001 s.59). Detta ömsesidiga uteslutande gäller inte enbart i förhållandet manligt- kvinnligt utan kan även appliceras på faktorer såsom etniskt ursprung och sexuell identitet samt social klasstillhörighet i förhållande till normen (Hirdman 2001 s.47; Lenz Taguchi 2004 s.12-13,).

Jag anser att genuskapandet är centralt för hur vi framställer bilder av kvinnor och män i egenskap av att vara offer och gärningspersoner. Våra medvetna eller omedvetna föreställningar om vad det innebär att vara en kvinna respektive en man påverkar hur vi tolkar vår omvärld. Genom att förhålla oss till dessa tolkningar skapar och återskapar vi oss själva i det egna genusprojektet. På ett konkret plan får det betydelse för hur deltagarna i intervjuerna genom sina framställningar av kvinnor och män som offer och gärningspersoner ”gör” genus och skapar och återskapar sig själva som antingen kvinnor eller män. Att kvinnor strukturellt ses som underordnade män behöver dock inte, i liket med vad Karlsson och Pettersson (2003 s.4) beskriver, betyda att kvinnorna individuellt sett i intervjusituationen är underordnade männen i fokusgrupperna.

2.2.2. Maskuliniteter, femininiteter och våld

Maskuliniteter och femininiteter kan betraktas som ett manligt respektive kvinnligt iscensättande av genus. Jag väljer att tala om dessa i pluralform då jag anser att manliga respektive kvinnliga genusprojekt kan se ut på olika sätt och därigenom kan olika typer av maskuliniteter och femininiteter konstitueras. Dessa skapas och återskapas i förhållande till varandra och baseras på skillnader. En viktig del i att vara maskulin är således att *inte* vara feminin (Pettersson 2003 s.141).

Enligt Messerschmidt som refererar Connell är den hegemoniska maskuliniteten den kulturellt idealiserade bilden av en man i en viss historisk och social kontext vilken ger upphov till och vidmakthåller maktrelationer mellan män och kvinnor där kvinnor är de generellt sett underordnade (Messerschmidt 2004 s.42-43). Ur detta konstanta underordnande av kvinnan har bilden av den normativa femininiteten vuxit fram. Detta är en idealbild av femininitet där det finns vissa historiska och kulturellt bundna normativa förväntningar på hur en kvinna ska och bör vara. Dessa förväntningar är något som kvinnor ständigt förhåller sig till och de skapar på så sätt sig själva och andra utifrån vissa socialt och kulturellt färgade perceptioner (Lander 2003a s.26-28, 33). Vi skapar oss själva och andra antingen som maskulina eller feminina och hur detta genusskapande ser ut beror på den kontext vi befinner oss i. Detta betyder att vi genom vårt uppträdande i vardagen inordnar oss i genusordningen, eller förhåller oss till den plats vi blivit tilldelade (Connell 2002 s.15).

Våld förknippas i stor utsträckning med något som män ägnar sig åt, och ses i mångt och mycket som ett uttryck för maskulinitet. Man vill genom våldet framförallt visa på vad man inte är, feminin, svag, och/eller homosexuell (Pettersson 2003 s.139). Könsmaktstrukturen⁷ i samhället sägs bidra till att män använder sig av våld för att befästa sin maktposition och bibehålla sin dominans över såväl andra män som över kvinnor. Våldet kan även vara ett sätt att flytta fram sin

⁷ Med könsmaktsstruktur avser jag den feministiska utgångspunkten att det finns en strukturell samhällsordning mellan könen där mäns kontroll över kvinnor grundar sig på historiska och strukturella traditioner (se t.ex. Hirdmans redogörelse i *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 1988:3).

maktposition då utövaren av våldet ser sin maskulinitet som hotad. Detta visar Messerschmidt liksom Kimmel och Mahler på i sina beskrivningar av pojkar som utsatts för mobbning där våldet blev ett sätt för dessa pojkar att återupprätta sin maskulinitet och i vissa fall även få möjlighet att överordna sig andra pojkar (Kimmel & Mahler 2003 s.1447-1449; Messerschmidt, 2004 s.63). Dessa tankar finns även kring mäns våld mot kvinnor i nära relationer där våldet blir ett medel för mannen att överordna sig kvinnan. Enligt Pettersson (2003 s.141) skulle detta kunna ses som en konsekvens av att den enskilde mannen kan känna sig tämligen maktlös, även gentemot kvinnor, och därigenom känner ett behov av att reproducera sin maskulinitet.

Medan våld ofta på ett eller annat sätt ses som normativt för de flesta pojkar och män (Kimmel & Mahler 2003 s.1450) betraktas flickors och kvinnors våld på ett annorlunda sätt⁸. Det pågår enligt Karlsson och Pettersson (2003) en debatt om huruvida man ska se kvinnors utövande av våld i termer av att de konstituerar femininitet eller maskulinitet. Författarna refererar Hood-Williams som menar att det måste finnas en möjlighet för kvinnor att konstruera maskulinitet och för män att konstruera femininitet för att genusbegreppet ska få en annan innebörd än biologiskt kön. Det faktum att genus inte konstrueras i klara kategorier av maskulinitet eller femininitet bidrar till att män och kvinnor får kämpa för att framställa sig som *tillräckligt mycket* maskulina eller feminina (Karlsson & Pettersson 2003:2 s.8). Lander (2003b) talar i sin studie om narkotikabrukande kvinnor om vikten av att iscensätta den ”rätta” femininiteten. Narkotikabruk och våld sågs här som ett uttryck för maskulinitet, eller som det beskrivs ett ”icke feminint förehavande” och var något som kvinnorna inte gärna ville förknippas med (Lander 2003b s.143,149).

Vi bygger vår syn på män och kvinnor som antingen maskulina eller feminina utifrån socialt och kulturellt konstruerade föreställningar om vad som är en maskulin man respektive en feminin kvinna. Utifrån dessa föreställningar konstruerar vi även bilder av vad vi anser vara maskulint och feminint handlande där brukande av våld ses som ett centralt och omdiskuterat verktyg för att skapa genus. Jag vill i min studie undersöka om, och i så fall på vilket sätt, intervjudeltagarnas föreställningar om manligt och kvinnligt handlande påverkar deras framställningar av offer och gärningspersoner.

2.3. Forskning kring kvinnors våld mot män i nära relationer

Den svenska forskningen kring våld i nära relationer har traditionellt sett fokuserat på mäns våld mot kvinnor. Dock har även andra gruppers utsatthet på senare tid kommit att uppmärksammas, då främst de som utsätts för våld i samkönade parrelationer⁹. En grupp som nyligen börjat

⁸ Med detta menar jag inte att mäns våld ska ses som ett i samhället legitimt och accepterat handlande men att det ändå kan anses utgöra en integrerad del av maskulinitetsgörande.

⁹ Se t.ex. Holmbergs och Stjernqvists (2005) studie där en fjärdedel av de 2013 respondenterna i enkätundersökningen svarade att de utsätts för våld från sin partner.

uppmärksammas är män som utsatts för våld av sina kvinnliga partners. Brottsförebyggande rådets rapport ”*Våld mot kvinnor och män i nära relationer*” är den första kvantitativa studien i Sverige som även visar mäns utsatthet för våld i heterosexuella nära relationer. Den i Sverige rapporterade utsattheten för partnervåld under år 2008 uppgår enligt rapporten till 0,3 % av de tillfrågade männen och till 1,2 % av kvinnorna (BRÅ 2009:12 s.24). Bland de män som utsatts för våld i en nära relation har endast en liten del av dessa utsatts för fysiskt våld och den dominerande formen av våld rapporteras vara trakasserier. Dock beskrivs utsattheten såväl för män som för kvinnor utgöras av upprepade övergrepp (Ibid. s.12).

Vissa amerikanska och nordiska studier om relationsvåld visar att kvinnors våld mot män i nära relationer i vissa fall är lika utbrett som mäns våld mot kvinnor¹⁰ även om andra studier motsäger detta (Archer 2000 s.651; Dobash & Dobash, 2004 s.324; NIBR-rapport 2005:3 s.60). För att tolka forskningsresultaten måste man ställa sig frågan om *vad* som är att räkna som våld. Enligt forskarna kan den höga rapporteringen av kvinnors våld mot män bestå i att man vid mätningarna inte tagit hänsyn till vilken skada handlingarna resulterat i och skillnad har således inte gjorts mellan allvarliga och mindre allvarliga våldshandlingar (Dobash & Dobash s.329-331). I rapporten från BRÅ konstateras att en rad olika studier, dock inte några svenska, visar att utsatthet för relationsvåld rapporteras i samma utsträckning av män som kvinnor, men att det rör det sig om olika typer av våld som män och kvinnor utsätts för. Det våld som riktas mot kvinnor är oftare upprepat, tenderar att vara grövre och resulterar i fler negativa konsekvenser för den som drabbas medan mäns utsatthet ofta består i trakasserier och hot som en del i en konflikt (BRÅ 2009:12 s.15).

I de fall då kvinnors våld mot män framställs som lika vanligt har handlingarna i många fall beskrivits i termer av självförsvar och/ eller vedergällning gentemot mannen¹¹. Något som i sin tur förklaras med att kvinnorna ofta levt i relationer präglade av ett våldsamt beteende från mannens sida (Archer 2000 s.665; Dobash & Dobash 2004 s.328, 341). Studier visar även på att kvinnors våld mot män i avsevärt mindre utsträckning orsakar männen fysiskt lidande än i den omvända situationen samt att i de fall skador uppkommer är skadorna lindrigare. Både män och kvinnor tycks trivialisera kvinnornas våldshandlingar och anser att det är större risk för män än för kvinnor att av omgivningen bli sanktionerade för sitt våldsbrukande (Archer 2000 s.667).

2.4. Förståelsen av mäns våld mot kvinnor i nära relationer

Nedan beskrivs två teoribildningar som jag anser vara centrala för att kunna anlägga ett könsföreläggande perspektiv på mäns våld mot kvinnor i nära relationer. Dessa är Eva Lundgrens

¹⁰ Svensk statistik visar dock inte att mäns utsatthet skulle vara lika stor även om man menar att studier som fokuserar på konflikter i en relation i större utsträckning tenderar att beskriva skillnaden i utsatthet för män och kvinnor som liten (BRÅ 2009:12 s.6)

¹¹ Detta beskrivs även av Holmberg, Smirtwaite & Nilsson (2005 s.90) som ett incitament för kvinnor att bruka våld mot män även om de också påtalar att det för flertalet kvinnor inte verkar vara en fungerande strategi för att avvärja våld.

teori om normaliseringsprocessen som grundar sig i en strukturell könsmaktsförståelse av våld mot kvinnor och Margareta Hydéns relationsbaserade perspektiv. Även Carin Holmbergs beskrivning av rollövertagandet får dock anses ingå i min teoretiska referensram och kommer således också att redogöras för.

2.4.1. Legitima bråk eller normaliserat våld

Enligt Lundgren (2004) ska mäns våld mot kvinnor i nära relationer betraktas som en process där både den misshandlande mannen och den misshandlade kvinnan genomgår en förändring i sin syn på sig själva och sin omvärld¹². Begreppet våldets normaliseringsprocess utgör enligt Lundgren en teoretisk modell som beskriver hur dessa förändringar kan ta sig form (Lundgren 2004 s.22). Detta betyder inte att denna process behöver gälla för alla kvinnor som utsatts för våld i nära relationer, utan beskrivningen ska snarare fungera som ett ramverk för att tolka mäns våld mot kvinnor.

Lundgren (2004) utgår ifrån att i en relation förekommande våld mot kvinnor har sin grund i den av samhället konstruerade könsmaktsstrukturen där kvinnan ses som underordnad mannen. Denna struktur är styrd av genusnormer där maskulinitet premieras. Här ges uttryck för ett antagande om att det i samhället finns kulturellt och socialt accepterade förbindelselinjer mellan våld, makt och maskulinitet. Mäns våld mot kvinnor kan sett ur detta perspektiv därför betraktas som en normalitet (Ibid. s.18-19). Denna typ av normerande krafter finns enligt Lundgren även i relationer där våld inte förekommer. Hon menar att det också i dessa relationer finns inslag av mannens underordnande av kvinnan och att gränserna mellan ett fredligt och ett våldsamt parförhållande har visat sig vara glidande (Ibid. s.17). En parallell kan här dras till Hirdmans (2001) beskrivning av hur en kvinna själv bidrar till att reproducera sin egen underordning genom att förhålla sig till den plats i genusordningen hon blivit tilldelad. I och med detta blir ”poängen med rejäl underordning är att den sköts bäst av de underordnade själva” (Hirdman 2001 s.91). Normaliseringen blir genom detta även för kvinnan är en förändringsprocess där hon successivt bryts ner och internaliserar mannens våld och hans motiv för detta (Lundgren 2004 s.49-61).

I likhet med Lundgren (2004) anser Margareta Hydén (1994) att mäns våld mot kvinnor i nära relationer måste ses som ett socialt fenomen. Således ska en mans våldsutövande inte heller betraktas som ett uttryck för den enskilde mannens okontrollerbara aggressioner utan snarare som en produkt av vår kultur. Det finns i samhället djupt rotade attityder kring vilka handlingar som kan ses som acceptabla i och utanför en nära relation, där det är till synes mer accepterat för en man att ”våldföra sig på sin egen fru än på en annan mans fru”(Hydén 1994 s.198-199). Dock menar Hydén (1994) att det strukturella perspektiv på mäns våld mot kvinnor som Lundgren (2004) för fram bidrar till en alltför onyanserad bild av problemet. Detta bidrar enligt Hydén (1995) även till att

¹² Lundgren har genomfört intervjuer med sammanlagt 40 kvinnor och deras ex-partners. Kvinnorna valdes ut som nyckelpersoner ur ett större material då alla uppgivit att de tidigare levit i relationer präglade av våld.

starkare befästa den patriarkala könsmaktsordningen, genom att man framställer män som starka och handlingskraftiga och kvinnor som svaga och passiva.

Vidare anser Hydén (1995) att mäns våld mot kvinnor i nära relationer inte bör betraktas som en normalitet och en av samhället accepterad handling, utan snarare som en ”ytterst tvivelaktig äktenskaplig handling”¹³. Ett upprepat våldsutövande från mannens sida kan inte heller betraktas som förenligt med våra kulturella föreställningar om kärlek och nära relationer (Hydén 1995 s.10). För att relationen ska fortgå krävs att båda parterna omformulerar mannens våldsutövande till något annat än vad det faktiskt är. Hon menar att huruvida denna omformulering sker är beroende av våldets allvarlighetsgrad och graden av ömsesidighet handlande mellan mannen och kvinnan.

Många av de våldsbrukande männen i den studie¹⁴ som Hydén (1994) genomfört ansåg sig provocerade av sina kvinnliga partners och omformulerade sitt våldsutövande till att vara fråga om ett bråk (Hydén 1994 s.195-196). Detta beroende på att en våldshändelse som klassificeras som bråk får en större legitimitet, och i och med detta kan en i sig moraliskt tvivelaktig handling integreras i relationen. Hydén (2001) menar att ”grälet” kan förstås som en kamp om rätten att få tala där makten ”bollas” mellan parterna¹⁵. Våldshandlingen beskrivs som den slutgiltiga sammandrabbningen och blir i relationen ett medel för mannen att tillfälligt ta makten över kvinnan. Det Hydén här vill visa på är att en våldsrelation, lika väl som en relation utan våldsinslag, består av två aktiva parter som båda bidrar till att definiera relationen (Hydén 2001 s.115).

Då offerdiskursen i mångt och mycket fokuserar på kvinnan som offer i en våldsrelation vill jag undersöka om intervjudeltagarnas föreställningar stämmer överens med denna bild eller om de snarare intar en ställning som kan hänföras till Hydéns beskrivning av relationsvåld som en interaktion mellan två agerande parter. Vidare vill jag undersöka om intervjudeltagarnas framställningar av mäns våld mot kvinnor tyder på att de anser våldet vara en normaliserad och accepterad del i en relation eller en ytterst tvivelaktig handling.

Medan Lundgren intar en strikt strukturell förklaringsansats så kan Hydén anses ge uttryck för ett mer integrerat perspektiv. Som jag ser det använder hon sig av såväl strukturella, relationella och individuella förklaringar och intar ofta ett både och perspektiv vilket ibland medför att hon blir motsägelsefull (se Steen 2003 s.98-99). Det perspektiv som Lundgren förespråkar ses ofta som det dominerande på området även om Hydéns förståelse av mäns våld mot kvinnor på flera håll fått genomslag inom myndighetsutövningen. Hydéns integrerade perspektiv skulle här kunna ses som

¹³Hydén talar om endast ”äktenskapet” som våldets arena medan jag har valt att inbegripa detta i det vidare begreppet ”nära relation”.

¹⁴ Intervjuer har genomförts med 20 par, både enskilt och tillsammans under en period av två år. Urvalet var baserat på kvinnor som anmält mannen för misshandel hos polis eller sociala myndigheter och där våldet definierats som någon typ av fysiskt våld.

¹⁵ Hydén delar in våldet i tre steg: dess förhistoria, själva våldsakten och dess efterspel, där makten tillfaller ömsom mannen ömsom kvinnan.

en reaktion på Lundgrens strukturella perspektiv på samma sätt som detta var en reaktion på den tidigare dominerande individualteoretiska förståelsen av våld mot kvinnor (Ibid. s.66). Dock anser jag att båda perspektiven är av betydande intresse då de tillsammans utgör de i Sverige dominerande teoretiska synsätten på området. I och med detta har forskarna också stor makt att påverka de diskurser inom vilka de verkar, och i stort samhällets syn på våld mot kvinnor i nära relationer. Då denna studie har som utgångspunkt att våld i en nära relation kan ses som ett uttryck för en maktassymmetri mellan mannen och kvinnan blir både Lundgrens och Hydéns teorier tillämpbara i analysen. Dock ser jag inte nödvändigtvis våldet som ett resultat av ett ”gräl som har urartat” utan anser i likhet med Lundgren att våld i nära relationer snarare måste förstås som ett uttryck för en rådande könsmaktsstruktur. I och med detta får studien anses ha sin utgångspunkt i en strukturell könsmaktsförståelse av våld i nära relationer även om Hydéns relationella teorier får anses fungera som en utvidgad teoretisk förståelseram.

2.4.2. Makten att inte behöva anpassa sig

Maktbegreppet är centralt i Carin Holmbergs beskrivning av den heterosexuella parrelationen där hon anser att det är kvinnan som konstant förväntas förhålla sig till mannen. I och med detta ger Holmberg (1993) uttryck för det strukturella könsmaktsperspektiv som Lundberg (2004) representerar. Holmberg talar om maktbegreppet i form av det frivilliga rollövertagandet där den som är underordnad gör detta rollövertagande i högre grad än den som är överordnad. Makten ligger i att inte behöva sätta sig in i den andres perspektiv och överta dennes roll som underordnad (Holmberg 1993 s.76). Frivilligheten ligger enligt Holmberg (1993) i att kvinnorna underordnar sig männen i relationerna genom att ta på sig rollen som de förstående och anpassningsbara medan männens frivilliga överordning ligger i det faktum att de låter sig överordnas.

Holmberg vill i sin avhandling *”Det kallas kärlek”* synliggöra de sociala mekanismer som bidrar till att upprätthålla en patriarkal könsmaktsordning samt visa hur denna maktsymmetri reproduceras (Ibid. s.18). Det specifika bland dagens par¹⁶, menar Holmberg är att kvinnan underordnar sig mannen med hänvisning till dennes personliga egenskaper och inte med hänvisning till hans kön eftersom manlig dominans i en svensk kontext anses som illegitim (Ibid. s.61,69). Med detta vill Holmberg visa att människor ofta handlar utefter samhälleliga normer och förställningar om relationen mellan könen, utan att ha reflekterat över dessa. Detta handlande förbinder enligt författaren samhället med individen, samt resulterar i en oreflekterad manlig överordning (Ibid. s.32).

¹⁶ Holmberg har genomfört intervjuer med 10 par som själva beskriver sig som jämställda.

2.5. Att vara ett idealt offer

Det ideala offret beskrivs av Nils Christie (2001 s.47) som en person som vid utsatthet för brott lätt får fullständig och legitim status som offer. Det är här således inte fråga om de personer som oftast utsätts för brott, utan snarare de som av omgivningen betraktas som värdiga offer. Enligt Christie (2001) är det ideala offret en svag, respektabel person som befinner sig på en plats vid en tid som inte kan klandras och som ägnar sig åt en hedervärd aktivitet men som ändå blir överfallen av en okänd gärningsperson. Det finns också en förväntning om att det ideala offret ska ha gjort motstånd mot gärningspersonen och därigenom ägnat rimlig energi åt att skydda sig från att bli ett offer (Ibid. s.48). Det ideala offret är beroende av att det finns en ideal gärningsperson och ju mer idealt offret är desto mer ideal framstår gärningspersonen. Den ideala gärningspersonen är här att betrakta som motsatsen till det ideala offret. Han, det är ofta en man, är stor, stark och farlig och många gånger liknas han vid ett monster. Denna beskrivning skulle kunna tänkas göra det svårt för män, som av kvinnor utsätts för våld, att få status som offer. Ofta bagatelliseras händelserna med föresatsen att män inte utgör några egentliga offer då de i samhället är strukturellt överordnade kvinnor (Andersson & Lundberg 2001 s.81).

I sammanhanget är det viktigt att komma ihåg att det ideala offret liksom den ideala gärningspersonen måste förstås som kontextberoende sociala konstruktioner. Dessa bilder kan således förändras över tid och variera mellan olika kulturer och sociala sammanhang. Inte desto mindre torde dock dessa konstruktioner få reella konsekvenser för de personer som blir placerade inom kategorierna offer och gärningsperson. Jag anser att våra föreställningar om hur ett idealt offer, liksom en ideal gärningsperson ska gestalta sig skapar förväntningar om ett agerande i samklang med dessa föreställningar. Således är det högst sannolikt att även intervjudeltagarna i min undersökning, medvetet eller omedvetet, kommer att förhålla sig till dessa idealbilder i sina framställningar av offer och gärningspersoner.

3. Metod

3.1. Fokusgruppsintervjuer som metod och val av intervjudeltagare

Morgan definierar fokusgruppsintervjuer som en forskningsteknik där data samlas in genom en gruppinteraktion kring ett av forskaren bestämt ämne (Morgan 1996 s.130; Wibeck 2000 s.23). En fokusgrupp är en grupp personer som satts samman genom ett mer eller mindre preciserat urval och tillsammans inom en bestämd tid får diskutera kring ett tema. Enligt Wibeck (2000 s.42) används fokusgruppsintervjuer som metod när intresset snarare ligger på hur deltagare i en viss grupp tillsammans resonerar kring ett fenomen än på vad enskilda individer tycker och där forskaren vill undersöka gemensamma och kulturellt förankrade attityder.

Till denna undersökning genomförde Ellinor Sharp och jag tre fokusgruppsintervjuer med högskolestuderande i Stockholmsområdet. Sammanlagt intervjuades åtta personer i åldrarna 20-26

år och alla var vid tillfället för intervjuerna studerande vid en högskola eller ett universitet i stockholmsområdet. Samtliga studerade samhällsvetenskapliga eller humanioraämnen. De tre grupperna bestod av en homogent kvinnlig grupp om tre personer, en homogent manlig grupp om två personer och en blandad grupp med två män och en kvinna. Att vi valde att genomföra just tre intervjuer berodde på den tidsbrist som rådde samt att detta antal kan anses ligga inom ramen för vad som är rimligt för en kandidatuppsats.

Rekryteringen skedde dels genom att vi sökte intervjudeltagare på föreläsningar och genom utskick via skolans intranät samt förfrågningar om bekantas bekanta var villiga att ställa upp. Tanken vid rekryteringen var att fokusgrupperna skulle bestå av fyra till sex personer i varje grupp, något som också förespråkas som den ultimata storleken på en fokusgrupp (Wibeck 1998 s.5). Dock medförde problem med att få tillräckligt med intresserade deltagare att grupperna vid rekryterings slut kom att bestå av tre till fem personer i varje. Vid tiden för själva genomförandet av fokusgruppsintervjuerna sjönk antalet intervjudeltagare på grund av oväntade frånfall till två till tre personer per grupp. Detta är självklart ett problem i och med att antalet personer som deltagit i fokusgrupperna blev avsevärt lägre än vad vi hade som utgångspunkt. Det andra och mer väsentliga problemet är huruvida jag kan räkna den grupp som bara bestod av två personer som en fokusgrupp. Med stöd av Fothergill och Peek (2009) som genomfört fokusgruppsintervjuer med två till femton personer anser jag att även den grupp där antalet deltagare endast var två kan räknas som en fokusgrupp. Jag gjorde även bedömningen att jag kunde betrakta denna grupp som en fokusgrupp eftersom personerna i intervjun interagerade med varandra på ett sådant sätt som är att förvänta av en sådan grupp även om moderator i större utsträckning än i de andra grupperna också kom att bidra till kunskapsproduktionen. Det sätt som samtalen mellan intervjudeltagarna fördes skilde sig inte åt mellan grupperna och alla präglades av livliga diskussioner. Den skillnad jag uppfattade mellan grupperna om tre personer och den grupp som endast bestod av två personer var att dessa intervjudeltagare tycktes uppmärksamma Ellinors och min närvaro på ett tydligare sätt. Deltagarna inbegrep oss ibland, mestadels i egenskap av att vara kvinnor, i sina resonemang och beskrivningar på ett sätt som inte skedde i de andra grupperna. Då denna grupp utgjordes av två män är det oklart om det uppvisade beteendet berodde på att gruppen endast bestod av två personer eller om det var ett uttryck för markerande av skillnaden mellan oss som kvinnor och de som män. Det sistnämnda torde vara en rimlig tolkning då genusskapande i grund och botten handlar om att göra skillnad mellan män och kvinnor. Eftersom jag ser på genus som något som hela tiden skapas och återskapats så är det ganska givet att även Ellinors och mitt genusskapande har påverkat intervjusituationen, hur detta har påverkat är dock svårare att säga¹⁷. Ett alternativ hade naturligtvis

¹⁷ se t.ex. Skrinjar (2003) för en diskussion om detta.

varit att genomföra ytterligare en intervju med samma könssammansättning och sedan jämföra grupperna men på grund av tidsbrist blev detta inte aktuellt.

Skillnaden mellan en fokusgruppsintervju och en tematiserad gruppintervju anser jag ligga i moderators delaktighet. En ”vanlig gruppintervju” kan i likhet med en enskild intervju ofta ses som ett samtal mellan intervjuare och intervjudeltagare medan moderators roll i en fokusgruppsintervju är mera osynlig. Redan i och med rekryteringen talade vi om att det var deltagare till fokusgrupper vi sökte och att deltagarna tillsammans skulle få diskutera kring ämnet våld och genus. Vid själva intervjutillfället påtalades att avsikten med intervjun var att deltagarna skulle få läsa och sedan tillsammans resonera fritt kring vinjetter på detta tema. I och med att moderator inte ”samtalade” med intervjudeltagarna utan spelade en mer tillbakadragen roll anser jag att intervjuerna är att se som fokusgruppsintervjuer och inte tematiserade gruppintervjuer.

Tanken var från början att grupperna skulle vara homogena med avseende på den institution de studerade vid. Med homogena avsåg vi här grupper av studenter som läst kurser tillsammans vid samma institution. På så sätt kunde det förväntas att intervjudeltagarna i grupperna hade en liknande utbildningsnivå. Homogena grupper rekommenderas eftersom det finns ett grundantagande om att människor som har gemensamma erfarenheter och intresseområden är mer villiga att föra en diskussion med varandra (Wibeck 2000 s.51). Det är dock viktigt att påpeka att homogeniteten endast ska avse bakgrund eller karaktäristik och inte attityder och åsikter (Peek & Fothergill 2009 s.39). På grund av stora problem att få deltagare till fokusgrupperna omformulerade vi dock ganska tidigt urvalet till att avse studenter från universitet och högskolor i Stockholm och blandade sedan slumpvis deltagarna. På så vis var vissa bekanta medan andra inte kände varandra alls. Intrycket var att samtliga intervjuer präglades av öppenhet och en villighet hos deltagarna att samtala med varandra. Det faktum att vissa av intervjudeltagarna var bekanta tycktes i vart fall inte spela in i kunskapsproduktionen på ett sådant sätt att skillnader i hur deltagarna samtalande med varandra uppvisades.

3.2. Genomförande

Vid intervjuerna fungerade Ellinor som moderator och jag som assistent. I en fokusgruppsintervju består ”intervjuerna” av två personer. Dessa är en moderator som beroende på typen av intervju, mer eller mindre för samtalet framåt och styr det i önskad riktning och en assistent som finns närvarande för att följa diskussionen och föra anteckningar i syfte att underlätta transkriberingsarbetet. Att Ellinor fungerade som moderator och jag som assistent grundade sig på antagandet om att det ”för att öka reliabiliteten rekommenderas att samma person fungerar som moderator i samtliga intervjuer” (Wibeck 1998 s.13). Intervjuerna genomfördes dels i av universitetet tillhandahållna lokaler samt vid ett tillfälle i en lokal utanför universitetet. Den kortaste intervjun varade en och en halv timme och den längsta knappt två timmar. Intervjuerna spelades in

på band som sedan noggrant genomlyssnades och transkriberades ordagrant av både Ellinor och mig. En ytterligare genomlyssning gjordes sedan för att säkerställa att transkriberingen återgav vad intervjudeltagarna sagt. Att vi båda transkriberade intervjuerna kan i och för sig ses som ett onödigt arbete men motiverades med att vi båda ville få en närhet till materialet. En annan anledning till att vi ansåg det värdefullt att själva göra transkriberingen var att vi hade olika utgångspunkt i vad vi ville undersöka. Även om avsikten var att bandinspelningarna skulle transkriberas ordagrant finns alltid en risk för att man missar sådant som är utanför fokus. Med detta menar jag inte en risk för att inte uppfatta vad som sägs utan snarare på vilket sätt en intervjudeltagare uttrycker något. Även om vi hade intervjuanteckningarna att tillgå som hjälp i transkriberingsarbetet var dessa ofullständiga. Detta mycket beroende på min ovana att föra anteckningar och att samtalet mellan deltagarna ibland förflöt på ett närmast kaosartat sätt. Dock insåg vi i och med transkriberingsarbetet att det, i förhållande till den uppfattning vi hade under intervjun var förhållandevis lätt att urskilja de olika deltagarnas resonemang.

Enligt Wibeck som refererar Morgan kan man tala om strukturerade eller ostrukturerade fokusgruppsintervjuer (Wibeck 2000 s.45). Man kan säga att ju mer moderator styr samtalet desto mer strukturerad anses intervjun vara. Med en ostrukturerad fokusgruppsintervju avses en intervju där deltagarna i så stor utsträckning som möjligt för en diskussion med varandra utan moderatorns medverkan. I en ostrukturerad intervju ska det heller inte finnas i förväg bestämda frågor som forskaren vill ha svar på utan det intressanta är de diskussioner som deltagarna själva tar upp. I vår studie får vi anses ha rört oss någonstans emellan de två typerna av intervjuer. Tanken var att diskussionen skulle vara så fri som möjligt samtidigt som vi hade vissa frågeställningar som vi ville att deltagarna skulle diskutera.

3.2.1. Användande av vinjetter som stimulumaterial

Intervjuerna genomfördes på så sätt att, av oss konstruerade, vinjetter med fiktiva scenarier delades ut och lästes igenom av intervjudeltagarna (se Bilaga). Sammanlagt delades fem vinjetter av varierande längd ut. Vinjetterna delades ut en i taget och diskuterades sedan i tur och ordning av intervjudeltagarna. I dessa scenarier fanns händelser och handlingar beskrivna som av intervjudeltagarna *skulle kunna* betraktas som våld. Vinjetterna var konstruerade så att kön på offer och gärningsperson¹⁸ varierade, liksom om scenariot utspelade sig mellan obekanta eller mellan personer i en nära relation.

Två av vinjetterna beskriver handlingar som av deltagarna *skulle kunna* betraktas som våld mellan personer som är för varandra okända. *Scenario 1 "Hanna och Gabriel"* beskriver en kvinna som till synes provocerat knuffar en man så att denne faller och slår i huvudet. Om effekten av

¹⁸ Begreppen offer och gärningsperson användes dock varken av moderator eller assistent i intervjusituationen utan var begrepp som framfördes av intervjudeltagarna.

handlingen, dvs. om mannen åsamkades fysisk eller psykisk skada sägs i vinjetten ingenting. I denna vinjett sägs inte heller något om personernas relation till varandra och hur detta skulle påverkat situationen, vilket även var något som diskuterades av intervjudeltagarna. Frågor ställdes bland annat om hur intervjudeltagarna såg på handlingen och hur de skulle se på situationen om den varit omvänd, dvs. att en man hade knuffat en kvinna. Det andra vinjetten som skildrar våld mellan obekanta är *Scenario 4 "Isak och Jens"* där personerna uttryckligen beskrivs som för varandra okända. Här skildras ett slagsmål mellan två män i en offentlig miljö i form av en krogkö. Deltagarna tillfrågades hur de såg på situationen, vem som började, vems "fel" slagsmålet var samt hur man såg på det faktum att personerna utgjordes av två män.

I tre vinjetter beskrevs situationer där deltagarna hade en nära relation till varandra och där handlingarna skulle kunna betraktas som våld och/eller hot. I *Scenario 2 "Anders och Bella"* beskrivs en händelse baserad på Margareta Hydéns (1995) teori om det relationella våldet. I detta scenario skildras hur ett par tillsammans bygger upp en situation som till slut urartar i en handling som skulle kunna betraktas som våld från mannens sida gentemot kvinnan. Här beskrivs de två första av de tre steg, våldets förhistoria, själva våldsakten och dess efterspel, som enligt Hydén utgör mäns våld mot kvinnor. Då vi ansåg att det här fanns risk för intervjudeltagarna att fokusera på efterspelet och inte på själva våldet valde vi att konstruera ett scenario som "tog slut" i våldshandlingen. Frågor ställdes sedan om hur deltagarna såg på parternas handlande både under "middagen" vilket får anses representera våldets förhistoria och "hemma" vilket beskriver själva våldsakten. Även här har frågan ställts hur man skulle se på händelserna om könen på parterna varit ombytta. I *Scenario 3 "Fredrik och Erika"* redogörs för den av Eva Lundgren (2004) beskrivna normaliseringsprocessen som en våldsbrukande man utsätter sin kvinnliga partner för. Här beskrivs hur kvinnan steg för steg bryts ner och från att ha sagt ifrån accepterar hon så småningom att hennes livsutrymme blir mindre och mindre. Då mannen brukar våld för första gången har hon redan blivit ett med den syn mannen har på henne och internaliserar våldet och hans motiv för detta. Här ställdes frågor om hur intervjudeltagarna såg på parterna samt vari kränkningen mot kvinnan låg. Vi har även efterfråga åsikter om kvinnans eventuella skuld i situationen och om hon kunde ha förhindrat våldet. Något som inte framkommer i intervjuguiden är frågan om huruvida situationen skulle kunna vara den omvända. *Scenario 5 "Cecilia och David"* beskriver en situation där en kvinna slår till sin partner då denne dansat med sin före detta flickvän. Här beskrivs effekten av våldet som att mannen inte tillfogades någon fysisk skada utan endast blev mycket förvånad. I och med detta ville vi utan en direkt fråga om detta styra in diskussionen på vilken betydelse våldets effekt kan tänkas ha för bedömningen av en situation. Även i detta scenario har frågor ställts om personernas handlande och en eventuellt omvänd situation.

I några av vinjetterna har personernas ålder efterfrågats. Detta har skett genom att moderator, då deltagarna inte självmant tagit upp detta till diskussion i vissa fall ställt frågan om vilken ålder man tror att personerna som beskrivits har. Detta för att få bättre inblick i vilka faktorer intervjudeltagarna ansåg spela in i konstruktionerna av offer och gärningspersoner. Även etniska aspekter och föreställningar måste anses påverka framställningar av offer och gärningspersoner (se Lenz Taguchi 2004 s.12-13) Då det finns risk att vissa föreställningar hos intervjudeltagarna förknippas med vissa etniciteter valde vi att i likhet med Karlsson och Pettersson (2003 s.12) använda oss av namn i vinjetterna som vi ansåg borde förknippas med samma etniska ursprung, i detta fall svenskt. Som påtalas av Karlsson och Pettersson (2003) är det dock inte säkert att intervjudeltagarna betraktade etniciteten hos personerna i scenarierna som svensk, men den torde i vart fall ha varit den samma. Detta antagande om hur de fiktiva personernas etnicitet skulle komma att uppfattas stämde troligtvis då en diskussion kring etniciteten endast kom upp i en grupps diskussion kring Scenario 1. Detta får här anses bero på att denna grupps subjektiva uppfattning om huruvida namnet Gabriel var att betrakta som ett "svenskt" namn skilde sig från Ellinors och min, samt eventuellt från de andra deltagarnas uppfattning.

I början var intervjudeltagarna lite trevande men allt eftersom kom diskussionerna igång och flöt sedan på av sig självt. Då diskussionen flöt smidigare ju längre in i intervjuerna vi kom behövde många frågor inte ställas eftersom intervjudeltagarna självmant tog upp dessa frågeställningar. Om detta berodde på att intervjudeltagarna ansåg dessa områden intressanta att diskutera eller om de trodde att de var vad som förväntades av dem är svårt att svara på. I slutskedet av intervjuerna ställdes även ett antal allmänna frågor, dels för att undersöka hur intervjudeltagarna ställde sig till begrepp som våld och hot "i allmänhet" och dels för att ge grupperna en chans till att vidareutveckla eventuella tankar som uppkommit under intervjun. Sannolikt har deltagarnas diskussioner kring de allmänna frågorna färgats av det tidigare diskuterade scenarierna. Men i och med att vissa av deltagarna i denna del av intervjun valde att styrka sina resonemang med exempel som inte var hämtade ur stimulumaterialet torde de allmänna frågorna i vart fall ha öppnat upp för en diskussion som inte varit knuten till ett specifikt scenario och får således anses ha fyllt sitt syfte.

Den tid vi hade beräknat för varje intervju var en och en halv timme vilket i slutänden visade sig vara lite knappt om tid, åtminstone i den intervju där deltagarna inte hade möjlighet att låta diskussionen dra över den utsatta tiden. Dock är min uppfattning att intervjudeltagarna trots detta på det stora hela känt att de "fått diskutera färdigt" och att moderator inte styrt eller avbrutit diskussionen. I samtliga grupper har långa diskussioner förts kring scenarierna som behandlade kvinnors våld mot män, både mellan obekanta och i en nära relation, medan den vinjett som beskrev en våldssituation mellan två obekanta män fick genomgående minst uppmärksamhet.

3.3. Generaliserbarhet och validitet

Målet med undersökningen är inte att beskriva *hur något är* utan snarare *hur något uppfattas*. Fokusgrupperna får i denna studie anses representera sig själva och intervjuerna visar därför endast hur just dessa personer i grupp resonerar kring våld i nära relationer. Syftet med en fokusgruppsstudie inte är att dra generella slutsatser om populationen (Wibeck 2000 s.123) utan frågan om generaliserbarhet torde snarare handla om huruvida resultaten är förenliga med den teoretiska utgångspunkten. Avsikten är således inte att dra några slutsatser om hur studenter i allmänhet skulle ha resonerat kring relationsvåld. Dock kan man tänka sig att man vid analysen av materialet skulle kunna urskilja vissa tendenser hos intervjudeltagarna. Dessa kan antas säga något om deltagarnas underliggande värderingar vilka eventuellt också skulle kunna hänföras till i samhället rådande diskursiva föreställningar om våld och genusskapande.

Sammanföras Validitet i kvalitativ forskning handlar om att göra rättvisande tolkningar av materialet. Då jag anser att en forskare aldrig fullt ut kan göra sig kvitt sina värderingar utan att dessa genomsyrar hela forskningsprocessen är det svårt att veta om tolkningarna verkligen är rättvisande. Min förförståelse får anses ha spelat in i de tolkningar jag gjort av materialet, även om jag i så hög grad som möjligt försökt förhålla mig reflexiv till denna. I fokusgruppintervjuer kan validiteten tänkas utgöra frågan om huruvida de resonemang som kommer upp i diskussionen speglar gruppernas attityder och åsikter. Att Ellinor och jag i våra separata analyser av materialet kommit fram till liknande resultat och slutsatser¹⁹ kan ses som ett tecken på god validitet. En invändning emot detta skulle i likhet med vad Karlsson och Pettersson beskriver kunna vara att just eftersom vi skapat undersökningen tillsammans kan det förväntas att vi också kommer till samstämmiga resultat (Karlsson & Pettersson 2003 s.15). Trots detta anser jag att det faktum att vi i våra enskilda analyser och i diskussioner med varandra gjort så pass likartade tolkningar tyder på att vi på ett någorlunda rättvisande sätt beskrivit vad som framkommit i intervjuerna.

3.4. Etiska aspekter

Liksom vid andra typer av intervjuer uppkommer frågan om etik i förhållande till det frivilliga deltagandet, kravet på anonymitet och informationskravet (Vetenskaprådets forskningsetiska principer s.6). Av dessa tycks anonymitetskravet vålla störst bekymmer. Eftersom det är fråga om diskussioner i grupp kan man inte garantera anonymitet på samma sätt som vid enskilda intervjuer. Man kan ju aldrig garantera att det som kommer fram under intervjun inte förs vidare av någon av intervjudeltagarna. Både i samband med att vi sökte efter deltagare, i samband med informationsutskick och innan intervjun tog sin början påtalade vi därför vikten av att det som kom

¹⁹ Ellinor Sharps uppsats är ännu inte färdigställd men jag anser att den icke framlagda version av hennes C-uppsats som jag tagit del av visar dessa med mina samstämmiga tolkningar av resultaten. Dock kan detta ses som problematiskt då läsaren i nuläget inte kan jämföra våra studier och bedöma validiteten.

fram under intervjun inte skulle diskuteras utanför intervjusituationen. I början av varje intervju talade vi om för intervjudeltagarna att endast vi som forskare skulle ha tillgång till bandinspelningar och intervjuutskrifter samt att vi skulle referera eventuella citat anonymt i våra uppsatser. Vi påtalade även att vi i intervjun inte efterfrågade egen utsatthet eller erfarenhet av våld. Dock kan det mycket väl varit så att någon av intervjudeltagarna talade utifrån egna erfarenheter men att detta i vart fall inte framgick för oss och antagligen inte heller för de andra deltagarna. Ett problem i och med strävan efter sekretess som även Karlsson och Pettersson (2003) tar upp är att våra intervjudeltagare befinner sig i en kontext där risken är stor att de känner varandra eller i vart fall är bekanta med varandra. Detta skulle kunna tänkas ha en negativ inverkan på kunskapsproduktionen i de fall intervjudeltagarna känner sig förhindrade att uttrycka sina egentliga åsikter. Man skulle kunna tänka sig att det, då det i intervjusituationen efterfrågas attityder och åsikter kring våld i nära relationer, kan uppkomma åsikter som av de andra deltagarna uppfattas som avvikande. Ellinors och mitt intryck av intervjuerna var att intervjudeltagarna talade på ett öppet sätt med varandra oavsett om de var bekanta med varandra eller inte. Dock ska man även vara medveten om att en fokusgruppsintervju som metod kan ge upphov till vissa oönskade grupp- processer som forskaren har föga kontroll över (Karlsson & Pettersson 2003 s.16). Deltagarna var till skillnad från i Karlssons och Petterssons studie obekanta eller endast ytligt bekanta men huruvida de hade någon kontakt med varandra efter intervjuernas avslutande vet vi inte. På grund av detta var vi även i slutet av varje intervju noga med att återigen påpeka att det som diskuterats under intervjun inte skulle föras vidare eller diskuteras.

3.5. Analysprocessen

Jag och Ellinor genomförde intervjuerna tillsammans och utgick från samma material men gjorde separata analyser av detta. Fokus i min analys låg på hur intervjudeltagarna i gruppen skapade förståelse för män och kvinnor som offer och gärningspersoner i nära relationer. Ellinor undersökte hur intervjudeltagarna såg på våld och hot när offer och gärningspersoner var för varandra obekanta. I sin undersökning fokuserade hon även på alkoholens betydelse för hur deltagarna framställde offer och gärningspersoner samt vilken betydelse relationen mellan parterna har.

Analysprocessen kan anses börja redan vid utformande av stimulumaterialet och genomförandet av själva intervjuerna i och med att vi redan då funderade över hur intervjudeltagarna skulle komma att resonera kring de fiktiva händelserna beskrivna i vinjetterna. I och med att intervjuguiden skapades formulerade vi även de fiktiva scenarierna utifrån vad vi antog vara situationer som intervjudeltagarna givet deras ålder kunde känna igen sig i. Även om vi anser att vinjetterna beskriver olika typer av situationer där kön på offer och gärningsperson varierar är det ändå våra föreställningar om hur en våldssituation ser ut som speglas i dessa scenarier. Med

anledning av detta valde vi att i slutet av varje intervju ställa ett antal allmänna frågor kring våld och hot.

Ur intervjudeltagarnas framställningar av offer och gärningspersoner har dessa teman skapats: *Män som potentiella förövare och kvinnors behov av skydd, Inget offer- ingen gärningsperson, Den avvikande kvinnan och Det våldsamma parförhållandet*. Dessa utgår till stor del från aspekter i skapande av offer och gärningspersoner i en nära relation som jag anser vara återkommande i materialet. De uppställda temana har jag som ett led i analysprocessen sedan tolkat utifrån mina teoretiska utgångspunkter om våld i nära relationer.

Utifrån en beskrivning av de genusteoretiska utgångspunkterna är det viktigt att nämna att förutom kön så är även etnicitet och social klass viktiga komponenter i hur intervjudeltagarna konstruerar genus. Då vi inte har tillgång till uppgifter om deltagarnas sociala klasstillhörighet och etniska ursprung kan dessa aspekter inte tas upp till diskussion i analysen. Att vi inte efterfrågade deltagarnas sociala klasstillhörighet, etniska ursprung m.m. är självklart en brist i min studie eftersom även dessa faktorer är centrala för en persons genusskapande. Vid en eventuell uppföljning skulle det således vara intressant att replikera studien men då också införa dessa aspekter i analysen av intervjudeltagarnas skapande och återskapande av genus. Eftersom deltagarna låg relativt nära varandra i ålder (20-26 år) kommer inte heller ålderns eventuella påverkan analyseras, något som skulle kunna vara intressant vid en analys av yngre och äldre deltagares skapande av genus.

4. Resultat och analys

4.1. Inledning

I resultat- och analysdelen kommer stort utrymme ges för citat. Då citat används kommer det i samtliga fall framgå om det är en man eller en kvinna som talat samt om denne person ingått i en homogen eller en blandad fokusgrupp, vilket markeras med H respektive B. Då ett citat består av flera intervjudeltagare som talar har personerna numrerats för att underlätta för läsaren att följa meningsutbytet. För att försvåra identifiering av intervjudeltagarna följer numreringen endast det specifika citatet och således behöver t.ex. Kvinna 1 i ett citat inte vara samma person som Kvinna 1 i ett annat citat. I det fall flera citat, tagna från samma eller olika intervjuer, presenteras i följd skiljs dessa åt genom en blankrad. Då intervjudeltagarna betonar ett ord eller en mening anges detta med fetstil. Betoningen behöver inte vara stark men ska ändå ses som att intervjudeltagaren med detta avser framhäva något. Där punkter förekommer i citaten avser dessa enbart kortare pauser, i det fall en längre paus förekommer innan intervjupersonen börjat tala igen markeras detta med blankrad. Detta beroende på att jag anser att en längre paus i dessa intervjuer var att ses som ett avslut på det specifika meningsutbytet även om intervjupersonen efter pausen fortsätter sitt resonemang. Jag har valt att behålla citaten i sitt ursprungliga skick varför talspråket ibland kan te sig som lite ostrukturerat. Detta behöver dock inte, vilket Pettersson påpekar betyda att intervjudeltagarna som

personer är röriga utan torde snarare vara ett uttryck för den skillnad som personer generellt sett uppvisar i talspråk jämfört med skriftspråk (Karlsson & Pettersson 2003 s.24). Anledningen till att jag valt att redovisa citaten i talspråksform är att det inte enbart är intressant *vad* som sägas i intervjuerna utan också *på vilket sätt* detta uttrycks. Detta beroende på kunskapsproduktionen inte alltid styrs av vad som explicit sägs utan i min analys av intervjuerna har jag även tagit hänsyn till vad som inte sägs och på vilket sätt intervjudeltagarna uttrycker sig. Då många av deltagarna till och från i intervjuerna använde sig av ironi för att förmedla en uppfattning om något är det viktigt att, för att inte riskera att missuppfatta intervjudeltagarens intention med uttalandet, även analysera hur detta har framförts.

4.2. Analys av resultatet

De två första temana, *Män som potentiella förövare och kvinnors behov av skydd* och *Inget offeringen gärningsperson* har till syfte att ge en övergripande beskrivning av vilka bilder av offer och gärningspersoner som intervjudeltagarna i fokusgrupperna tillsammans skapade. I *Den avvikande kvinnan* och *Det våldsamma parförhållandet* ligger fokus snarare på hur den nära relationen påverkar föreställningar om våld i nära relationer. Den grundton som framträder i intervjuerna är att intervjudeltagarna principiellt sett är emot våld och hot men i vissa fall säger sig kunna förstå ett visst handlande som inbegriper ett våldsamt eller hotfullt beteende. Överlag uppvisar framställningarna av kvinnor och män som offer och gärningspersoner stora likheter intervjudeltagarna emellan även om det i vissa fall förekommer skillnader som också kommer att påvisas.

4.2.1. Män som potentiella förövare och kvinnors behov av skydd

En vanligt förekommande uppfattning hos intervjudeltagarna var att mäns våld mot kvinnor inom ramen för en relation var betydligt vanligare än det omvända förhållandet. Denna syn beskrevs delvis som ett resultat av vad media rapporterade även om de flesta var ense om att våld mot kvinnor nog ändå var mer vanligt förekommande. Dock menade de på att kvinnor säkerligen också brukar våld mot män men att man sällan hör talas om detta. De var också noga med att påpeka att kvinnors våld mot män är lika illa men att den historiska kontexten medför att man ser på kvinnors utsatthet som allvarligare. En viktig del i detta var beskrivningen av hur kvinnor fysiskt och i vissa fall även psykiskt är underlägsna män då styrka enligt intervjudeltagarna är detsamma som makt. Föreställningen om den fysiskt starka mannen och den svaga kvinnan var något som deltagarna i samtliga grupper förhöll sig till.

*Man H: Men att ... just att det skulle vara en tjej skulle göra det svårare för mig. Då skulle jag **aldrig, aldrig**, liksom det finns inte*

Citatet beskriver hur en av männen i den homogena gruppen förklarar att han aldrig skulle slå tillbaka mot en kvinna. De manliga intervjudeltagarna beskriver hur man anser att det inte finns något behov av att ”markera” att man är beredd att slåss. Detta kan tolkas som att de inte ser något behov av att konstituera sin maskulinitet genom en specifik handling då kvinnor redan i egenskap av att vara kvinnor, i enlighet med den i samhället rådande maktstrukturen anses underordnade män (se Connell 2002 s.81). Denna syn tycktes hos männen inte finnas i förhållande till att bruka våld mot andra män, där framförallt de manliga intervjudeltagarna menar att en fysisk provokation kan legitimera användande av våld. Även om intervjudeltagarna säger sig vara ”beredda att slå tillbaka” finns det inget som tyder på att de anser att det är accepterat att oprovocerat använda våld. Båda citaten nedan är tagna ur diskussioner kring vinjetten ”Jens och Isak” där ett slagsmål mellan två okända män beskrivs.

Man 1 B: *Det beror ju på den där knuffen, men ändå ... en knuff i ryggen det är lite överdrivet att slå nån i ansiktet för*

Man 2 B: *Jo, jo, men om nån står bakom dig och bara kör den här liksom verkligen medvetet då skulle jag ... förmodligen inte slå honom för jag är inte så bra på å slåss...men jag tycker att han **har rätt** att slå honom*

Man H: *Alltså det har ju ändå mer med att, hade det varit en kille hade många, hade jag känt behovet av att då måste man liksom ta den här lilla ställningen. Kanske stå emot..*

Här tolkar jag det som att intervjudeltagarna känner ett behov av att ”stå upp för sin manlighet” i deras respektive maskuliniseringsprojekt. Det tycks dock inte handla om att statuera exempel utan snarare om att återupprätta en skadad maskulinitet. Man vill i likhet med vad Pettersson (2003) menar på, genom att slå tillbaka visa på vad man inte är, dvs. svag och/eller feminin. Även kvinnor kan stödja männens maskulinitetsgörande i de fall de beskriver sig själva som svaga och i behov av hjälp från männen.

Kvinna H: *Här kan man tänka sig andra scenarion också, till exempel att Isak står i kö för att komma in på en krog, plötsligt får hans tjej en knuff i ryggen, alltså hur blir det då? Så det beror helt på, alltså alla har ju, för någon, för någonstans måste man ju dra gränsen för vad man tycker är, ett okej beteende och inte. Ehh, om då Isak, alltså tjejen blir knuffad och killen, hennes kille vänder sig om och ger en känga så är det ju **fortfarande inte heller okej.***

I citatet ovan görs av kvinnan en skillnad mellan mäns våld i syfte att upprätthålla maskulinitet och våld som avser att försvara en kvinna. Även om hon säger att våldet inte ”är okej” anser jag att hon ger uttryck för en syn på kvinnor som svaga och i behov av skydd. Således är det männens uppgift att försvara kvinnorna och även denna typ av våldsutövande blir en förväntad del i deras maskulinitetsgörande.

4.2.2. Inget offer- ingen gärningsperson

I vinjetten ”Cecilia och David” där en kvinna brukar våld mot en man inom ramen för en nära relation, beskrivs den fysiska effekten av våldet som obefintlig. Ellinors och min föreställning i och med formuleringen av vinjetten var att intervjudeltagarna skulle opponera sig mot detta påstående och motsätta sig bilden av mannen som ett ”icke-offer”. Detta skedde emellertid inte och i den blandade gruppen var kvinnans första kommentar:

***Kvinna B:** självklart gav det ju inget större lidande för hon är ju tjej!*

Detta citat speglar på ett tydligt sätt hur samtliga intervjudeltagare betraktade kvinnors våld mot män. Även om man menade att en våldshandling principiellt sett är lika fel oavsett vem som begår den talade man också om hur man per automatik ser mäns våld mot kvinnor som allvarligare än kvinnors våld mot män. Detta förklarades med att män oftast är större och starkare än kvinnor och därför utgör ett större hot. I dessa resonemang blir *våldets effekt* det avgörande och intervjudeltagarna menade att det faktum att kvinnor är svagare gör att de inte kan åsamka män *tillräckligt mycket skada* för att bli betraktade som farliga för männen. Jag tolkar det som att intervjudeltagarna menar att kvinnor normalt sett inte genom våldsamt beteende kan ta makten över en situation på samma sätt som män kan. Många gånger omformulerades även kvinnornas våld till att vara fråga om bekräftelsesökande och på så vis försvann allvaret i handlingen. På frågan om deltagarna skulle sett annorlunda på en situation där en man slog en kvinna svarade man att så var fallet. Viktigt att påpeka är dock att formuleringen av våldets effekt i efterhand kan ses som mindre lämplig då det finns en risk att den skulle kunna bidra till att intervjudeltagarna här ser Cecilia som svag och att vi därmed också bidragit till en mer trivial tolkning av våldet.

Nedan beskrivs hur kvinnan menar att hon själv, som kvinna, inte skulle gått emellan men att det i princip ses som en skyldighet för män att försvara en kvinna som blev utsatt för våld.

Kvinna B:** då hade man ju nästan gått, eller **inte jag kanske** men jag hade bett en killkompis gå emellan ... men vad heter det ... jag tänkte på eh ... det där är åter igen på deras storlekar ... och hade David vart så här liten och tanig och då hade det **ju vart en annan grej

Undantaget verkar vara när en man beskrivs som liten och tanig och således tycks konstituera femininitet, eller i vart fall inte den ”rätta” maskuliniteten. En kvinna som blir utsatt för våld från en svag man anses av intervjudeltagaren inte vara i lika stort behov av hjälp vilket jag tolkar som att hon jämför denna man med en kvinna, dvs. någon som inte utgör ett hot. Den fysiska storleken hos offer och gärningsperson tycks vara betydelsefull för hur man skapar bilder av dessa. En *stor kvinna* kan uppenbarligen betraktas som en gärningsperson och en *liten man* tycks kunna få offerstatus. I detta ligger också ett antagande om att dessa personer skiljer sig från ”vanliga” män och kvinnor.

Intervjudeltagarnas syn på ”normalfallet”, där mannen är stor och kvinnan är liten, tycks medföra att män inte på samma sätt som kvinnor ses som offer och kvinnor som brukar våld mot

män sällan betraktas som gärningspersoner. Detta blir ännu synligare i deltagarnas beskrivningar av kvinnor som slår män även om det är svårt att säga vad som föregår vad. Då svaghet är ett kännetecken för ett idealt offer, liksom ett icke-maskulint attribut, skulle en tolkning kunna vara att männen i fokusgrupperna trivialiserar kvinnors våld med avsikt att undgå att bli betraktade som offer. Om det inte finns ett offer så finns det heller ingen gärningsperson. Det tycks hos männen finnas en syn på utsatthet för våld som ett personligt nederlag vilket tycks förstärkas i den händelse våldet utövas av en tjej.

Man B:** Jag skulle tycka, bli sådär fysiskt slagen av en tjej. Så att jag bara såhär: Jag har slagit i huvudet, jag kan inte komma till jobbet idag, jag blev misshandlad såhär, av en tjej som heter Hanna och var full dessutom. Var du också full? Nej jag var nykter. Det skulle jag tycka var lite pinsamt. **Faktiskt!

***Kvinna B:** Men grejen är att situationen kanske också går över styr för att han känner samma sak. Att hon är full och hon är tjej, då man inte heller försvarar till fullo liksom.*

***Man B:** Mmm ... det här skulle ju absolut kunna hända mig liksom.. Man skulle ju inte ha garden uppe liksom.*

Citatet kommer från diskussionen kring scenariot ”Hanna och Gabriel” där en kvinna brukar våld mot en man som av intervjudeltagarna uppfattas som för henne obekant. Här beskriver en av männen i den blandande gruppen hur det inför andra skulle kännas pinsamt att behöva tala om att han blivit slagen av en tjej. Den tolkning jag gör, även om det inte klart kommer fram i det specifika meningsbytet, är att det för mannen skulle kännas mer accepterat att bli slagen av en annan man. I en mans syn på sig själv ingår det uppenbarligen inte att han, genom att utsättas för våld kan förlora makten till en kvinna. Kvinnan i gruppen försöker enligt min mening också återskapa mannens förlorade maskulinitet genom att påpeka att ”hon är full och tjej”. Detta kan tolkas som att män inte ska behöva förvänta sig att kvinnor ska ta till våld och därför inte försvarar sig på ett adekvat sätt. En alternativ tolkning skulle kunna vara att kvinnan här ursäktar Hannas beteende med att hon var full och därigenom avviker från den normativa femininiteten. I enlighet med vad Lander (2003b) beskriver betraktas Hanna här som avviker då hon ägnar sig åt en icke respektabel handling i ett ickerespektabelt tillstånd.

Dock framförs i intervjun i stort en syn på brukande av alkohol som närmast en normalitet för både män och kvinnor varför jag ställer mig tvekan till att kvinnan här verkligen ser Hanna som avviker i och med att hon är full. Jag anser snarare att citatet ger uttryck för en, både hos de manliga och kvinnliga intervjudeltagarna vanlig förklaring till att våld förekommer, nämligen alkohol²⁰. Diskussionen om alkoholens betydelse kom upp i samtliga grupper rörande samtliga scenarier och sågs utan undantag som en förmildrande omständighet. Viktigt är här att påpeka att

²⁰ Alkoholens betydelse är ett centralt tema i Ellinor Sharps analys och diskuteras utförligare i hennes ännu icke framlagda kandidatuppsats.

intervjudeltagarna inte menade att våldet blev mer legitimt men att alkoholens inblandning gjorde våldbrukande mer förståligt.

4.2.3. Den avvikande kvinnan

Detta avsnitt avser beskriva hur bilden av den ”goda” kvinnan kan grusas dels genom att hon själv uppvisar ett våldsamt, icke förväntat, beteende men också då hon av intervjudeltagarna anses vara en bidragande faktor till det våld hon utsätts för.

Kvinna 1 H: Bra tjej han har hittat (sägs med tydlig ironi)

Kvinna 2 H: Ja (fnissar till).

Kvinna 1 H: Hon är lite svartis kanske (fnissar)

Kvinna H: Alltså det får inte, alltså jag tänker nästan som att... **är hon lite knäpp eller?**
Alltså det är ju nästan som att hon låter sin svartsjuka gå till hysteriska gränser vid ...
jag förstår inte riktigt hur man kan göra sånt där, det händer säkert, men ... **nej jag förstår helt enkelt inte. Jag tycker det är galet, liksom skriker: jag ska mörda dig.**

Dessa citat är taget ur en diskussion i den homogena gruppen med kvinnor, kring hur man ser på personerna i scenariot ”Cecilia och David” och beskriver ganska tydligt hur intervjudeltagarna ser på våldsamma kvinnor. I intervjun beskrivs Cecilia som avvikande då hon inte agerar på ett sätt som kvinnor förväntas göra. Även om intervjudeltagarna uttrycker en förståelse över att Cecilia skulle kunna tänkas vara arg så menar de på att ”om det nu var så jobbigt så borde hon gått därifrån” alternativt förklarat problemet för David. Våld ses här som en överdriven handling och något som intervjudeltagarna inte kan förstå. Cecilias brukande av våld medför att deltagarna ser henne som en ”dålig” kvinna, som de inte heller vill identifiera sig med. Detta tolkar jag som att de anser att Cecilia inte uppfyller kriterierna för hur en kvinna bör vara och således betraktas hon som avvikande. Enligt en rapport från BRÅ beskrivs hur kvinnors våld och hot i många fall ses som så pass avvikande från normen att dessa kvinnor betraktas som komiska, hysteriska eller mentalt störda (BRÅ 1999:15 s.19). Medan kvinnorna i den homogena gruppen tycks hålla med om de två sistnämnda beskrivs våldbrukande kvinnor av männen samt kvinnan i den blandade gruppen som komiska snarare än störda. Deltagarna i den blandade gruppen menade som tidigare framförts att en händelse där en man slår en kvinna ses som värre, ”mer än dubbelt så allvarligt” än den omvända situationen:

Moderator: Då ringer man polisen? Det gör man inte om...

Kvinna B: Nej

Man 1 B: Hade jag sett det här jag hade nog småskrattat lite liksom

Kvinna 1 B: Kanske ätit lite popcorn till, till och med

Man 1 B: Ja alltså lite så här vad kul att.

Man 2 B: Men tar ni inte i lite nu ... hon skriker att hon ska mörda honom och slår honom i ansiktet

Man 1 B: Att det är som jag ser det, jag föreställer mig det inte så

Kvinna 1B: Ja att

Man 1 B: *Det är bara något hon skriker för att hon är så förbannad, nej jag tar inte hotet på allvar men det är bara för att hon är tjej*

Man 2 B: *Men jag tror inte heller att hon ska mörda honom men... ändå vem använder såna... ord, vem säger...*

Av kvinnan och en av männen ses situationen där Cecilia slår David som komisk och underhållande. Man 2 menar dock att de andra överdriver och tycks inte vilja trivialisera handlingarna på samma sätt. Intressant är att fokus tycks ligga på det som man betraktar som ett hot medan slaget helt försvunnit ur diskussionen. Detta skulle kunna tyda på att intervjudeltagarna betraktar hot som allvarligare men min tolkning är att intervjudeltagarna redan tidigare i intervjun tillsammans kommit fram till att en kvinnas våld inte riktigt är att betrakta som våld och därför inte diskuteras vidare. Även om intervjudeltagarna menar att våldshandlingar är lika illa oavsett vem som begår dem är man samstämmiga i åsikten att man dömer en man hårdare än en kvinna. Detta skulle kunna vara anledningen till att ingen av deltagarna tar Cecilias hot på allvar och menar på att det snarare är ett uttryck för ilska. Mannens kommentar om *vem* som använder sådana ord tolkar jag som att han antingen ser det som osannolikt att en kvinna skulle använda sig av ett uttryck som ”*jag ska mörda dig*” alternativt att kvinnor som gör det skulle avvika från normen för en hur en ”vanlig” kvinna är.

I intervjun med de tre kvinnorna framkommer att de i viss utsträckning även betraktar kvinnor som utsätts för våld inom en relation som avvikande från normen. Detta blir tydligast i resonemangen kring händelsen ”Anders och Bella” som beskriver hur ett gräl trappas upp och leder till att en man brukar våld mot sin kvinnliga partner. Deltagarna tycks här anse att Bella till viss del provocerat fram våldet på ett sätt som intervjudeltagarna inte känner igen sig i.

Kvinna 1 H: *Men så kanske han irriterar sig på det här att hon snäser tillbaka mot honom*

Kvinna 2 H: *Och det måste hon ju få göra!*

Kvinna 1 H: *Ja, men det irriterar säkert honom*

Kvinna 2 H: *ja det är mycket möjligt men hon verkar ju inte vara en så trevlig människa heller*

Kvinna 3 H: *och så nyper hon honom också så det gör ju inte situationen bättre*

Kvinna 1 H: *Nej precis!*

I diskussionen ovan utbryter en meningsskiljaktighet mellan Kvinna 2 och de andra kvinnorna om, som jag tolkar det, lämpligheten i att Bella säger emot Anders. Medan Kvinna 2 anser att detta är en naturlig del av en relation tycks de andra kvinnorna snarare se det som ett tecken på provokation. Även Kvinna 2 går slutligen med på att Bella trots allt är att se som en inadekvat partner då hon ”*inte verkar vara en så trevlig människa heller*”. Även kvinnan i den blandade gruppen ger i en diskussion kring scenariot ”Fredrik och Erika” uttryck för hur hon anser Erika avvika från synen på den ”goda kvinnan”. Detta scenario beskriver den normaliseringsprocess där mannen i förhållandet

allt mer övertar kvinnans livsutrymme. I citatet nedan förklarar kvinnan hur hon ser på relationen och vad som enligt henne kan förklara inslagen av våld och kontroll:

Kvinna B: ...en interaktion man skapar tillsammans. För det handlar ju om att hon ser att hon får kärlek från honom. Och han ser att hon tar emot den. Och sen kanske det blir extra starkt med de två. Då blir det såhär en grej och då ger han ännu mer, då märker han att han ger så mycket kärlek, men han får inte tillbaka så mycket kärlek. Och då måste han ta igen det på något annat sätt och då kanske han gör det genom kontroll.

Man B: Mmm (skeptiskt)

Kvinna B: Alltså förstår du, det kan vara som de skapar tillsammans genom att hon svarar på ett visst sätt mot hans. För han tycker ju att han antagligen lägger ned någon slags, ehh, han lägger ned en kostnad i det här, på något sätt. Han investerar ju känslomässigt i henne liksom.

Här beskriver kvinnan hur hon tror att Fredrik inte känner att han får tillräckligt med kärlek och således måste ta igen det genom att kontrollera Erika och slutligen bruka våld. Detta kan jämföras med Holmberg (1993) som menar på att kvinnor förväntas vara omhändertagande och uppskattande gentemot sina män. Både Bella och Erika beskrivs här som delaktiga till sin egen viktimisering och ges alltså inte automatiskt status som ideala offer. Jag anser att framställningarna kan tolkas på två sätt som i sig inte behöver vara motstridiga. De kvinnliga intervjudeltagarna kan sägas "göra" genus genom att sin framställning av "den avvikande kvinnan". Då denna bild inte är något de gärna jämför sig själva med reproducerar de på så sätt bilden av den normativa femininiteten. Genom att se männen och kvinnorna som lika delaktiga till våldet skulle kvinnan i den blandade gruppen även kunna tänkas göra motstånd mot den rådande offerdiskursen där kvinnor generellt sett ses som offer. Detta skulle kunna ses som att kvinnan i denna situation skapar en typ av oppositionell femininitet (se Messerschmidt 2004 s.42).

4.2.4. Det våldsamma parförhållandet

De två vinjetter som beskriver mäns våld mot kvinnor inom ramen för en nära relation avser två mycket olika situationer och dessa tolkas även på olika sätt av intervjudeltagarna. Det gemensamma draget i deltagarnas beskrivningar är att man ser våldet som en, om inte naturlig, så i vart fall förväntad del i dessa relationer. Jag anser att intervjudeltagarna i vissa fall, mer eller mindre, framställer våldet som en normalitet även om förklaringarna till våldet skiljer sig. Våldet framställs i "Anders och Bella" som en integrerad del i relationen där mannen och kvinnan är lika delaktiga. I kontrast till den syn på våld som tidigare redogjordes för där mäns våld mot kvinnor ses som allvarigare än det omvända förhållandet tolkar jag det som att den nära relationen får anses inta en särställning.

Man 1 H: De bara skriker på varandra och blir arga...

Man 2 H: Precis!

Man 1 H: Och jag tror att det är de situationerna, då slutar det alltid med att, antingen

den ena knuffar till den andra eller gör någonting, eller så liksom...

Man 2 H: *Någon form av icke- produktiv avslut liksom*

Man 1 H: *Det slutar ju med att de, för de kommer ju inte till något slut och då krävs det någon form av fysisk handling för att få slut på det.*

Här menar intervjudeltagarna att "grälet" mellan "Anders och Bella" har urartat och våldet beskrivs som ett produktivt avslut. Vari produktiviteten ligger är oklart men det får antas att intervjudeltagarna här menar att grälet i och med våldet tar slut. Detta kan jämföras med Hydéns (2001) syn på våld i nära relationer som kulmen på ett gräl och där parterna båda ses som delaktiga i att bygga upp den konflikt som slutligen leder våld från mannens sida. Trots att intervjudeltagarna menar att män är fysiskt överlägsna kvinnor och har en skyldighet att kontrollera sitt handlande ses relationen mellan parterna vara den förmildrande omständigheten som gör att våldet accepteras. Jag tolkar det som att deltagarna ser händelsen som ett uttryck för bristande kontroll från mannens sida. Våld skulle således tvärt emot vad Lundgren (2004) menar kunna ses som ett uttryck för individuella egenskaper hos en man. Synen på mannen som tappar fattning skulle dock kunna integreras i Hydéns relationella perspektiv då våldet enligt deltagarna även utgör kulmen på ett gräl. Männerna tycks beskriva den nära relationen närmast i form av ett vakuum där, som en av deltagarna uttryckte det, "könsrollerna försvinner" och parterna blir jämbördiga. Detta skulle kunna ses som en anledning till att våldet inte betraktas som en tvivelaktig handling utan snarare som ett sätt att lösa problem. Då scenariot "Anders och Bella" var konstruerades utifrån Hydéns syn på en våldsrelation som bestående av två aktiva parter bör det påpekas att intervjudeltagarnas framställningar här till viss del kan ses som ett förväntat resultat. I och med detta blir det intressanta kanske snarare på vilket sätt intervjudeltagarna konstruerar sina framställningar än om dessa framställningar görs.

Till skillnad från männen i den homogena gruppen talar de andra intervjudeltagarna om våldet i termer av en utvidgad förklaringsansats till dess uppkomst. Gemensamt för beskrivningarna av hur våldet i dessa situationer skapades är att alla deltagarna tycktes anse att båda parter var delaktiga i vad man beskrev som ett gräl som urartade och "något som är väldigt lätt hänt". Det finns också en tendens hos de kvinnliga deltagarna, både i den homogena gruppen och i den blandade gruppen, att förklara och försvara Anders beteende gentemot Bella.

Kvinna 1 H: *det var också vad jag tänkte om man läser från här när de var på den här middagen det känns som att hon ... nästan går och triggas upp honom*

Kvinna 2 H: *Umm*

Kvinna 1 H: *under kvällen för det är nästan så här inte ok att han puttar till henne så hon slår i huvudet men ... det är som du säger det är säkert så himla lätt hänt, när han har gått och irriterat sig på hennes beteende hela kvällen att han ... vet förmodligen tillslut inte riktigt vad han ska göra och då ... så bara puttar han till henne*

Medan männen i den homogena gruppen nöjer sig med att betrakta parterna som jämlika ger kvinnorna här uttryck för att förklara våldet i form av ett resultat av provokation från Bellas sida. Provokationen ligger enligt två av kvinnorna i att Bella inte inför de gemensamma vännerna "höll

skenet upp, även fast hon visste att det var vad Anders ville” vilket jag tolkar som att de anser att Bella inte framförde den ”rätta” femininiteten. Den tredje kvinnan i gruppen liksom deltagarna i den blandade gruppen ställdes sig här mer tveksamma till om förklaringen kan ligga i Bellas beteende utan anser snarare att händelsen är att betrakta som ett bråk där både Anders och Bella är agerande parter.

I scenariot ”Fredrik och Erika” där våldets normaliseringsprocess beskrivs ser intervjudeltagarna på våldet på ett annorlunda sätt. Här beskrivs Erika och Fredrik i termer av ett närmast idealt offer och en ideal gärningsperson (se Christie 2001 s.54). Erika framställs som ung, svag och god medan Fredrik liknas vid ett monster som är kontrollerande, beräknande och manipulerande. Trots detta kan man ändå skönja en föreställning hos deltagarna om att även denna relation skapas av båda parter i och med att Erika låter sig underordnas av Fredrik. Kvinnan i intervjun menar med sitt uttalande i citatet nedan att förhållandets utveckling och mannens våld mot kvinnan ska ses som en process där mannens överordning ökar i takt med att kvinnan underordnas mannen. Således menar hon i likhet med vad Lundgren (2004) beskriver att de båda är delaktiga i denna process genom att kvinnan tar på sig mannens bild av henne själv och självmant underordnar sig mannen. Trots detta är hon till skillnad från de andra deltagarna inte villig att betrakta Erika enbart som ett offer. På frågan från moderator, i samband med de avslutande allmänna frågorna, om det alltid är lätt att se vem som är offer och vem som är gärningsperson svarade hon såhär:

Kvinna B: *Men typ det här förhållandet. Erika och Fredrik där är det i alla fall som jag ser det... så är ju dom lika delaktiga i det här*

Man 1 B: *Var det den här manipulativa killen?*

Kvinna B: *I alla fall där tycker jag att det är svårt att ta ut ett offer och en förövare även om... eh*

Man 2 B: *Tycker du?!*

Man 1 B: *Det är där det är det lättaste!*

Kvinna B: *Men jag tror att det är att man omyndigförklarar kvinnor genom att säga att de är svaga från början eller att man på något sätt förtar hela situationen genom att ge dem personlighetsdrag som de äger från början.*

Det nedre citatet visar på ett resonemang som jag tolkar som jämförbart med Hydéns (1995), dvs. att det finns en fara i att betrakta kvinnor endast som offer för mäns våld. Genom att se kvinnan som enbart ett offer tar man enligt Hydén ifrån henne rätten att agera och således också chansen att lämna det våldsamma förhållandet. Det finns även en fara i att en alltför stereotyp bild av kvinnan som brottsoffer kan skapa en motvilja hos kvinnor att identifiera sig med denna bild (Hydén 2001 s.93). Om detta är vad deltagaren avser framföra, eller om hon endast menar att kvinnor inte ska betraktas som offer enbart i egenskap av att vara kvinnor är här oklart. I vilket fall anser jag att hon i och med sitt uttalande gör motstånd mot en offerdiskurs som ser kvinnor som offer. Kvinnans syn

på offerskap får dock i denna studie ses som ett undantag då samtliga av de andra intervjudeltagarna här konstruerade sina bilder av offer i enlighet med den gängse offerdiskursen.

5. Avslutande diskussion

Min avsikt med undersökningen har som tidigare beskrivits varit att undersöka intervjudeltagarnas skapande av bilder av män och kvinnor som offer och gärningspersoner. Intervjudeltagarna sade sig själva vara emot alla former av våld och menade även på att en våldshandling ska betraktas utifrån handlingen i sig själv och inte utifrån vem som begått den. Frågan blir då om detta påstående överensstämmer med de framställningar av kvinnor och män som offer och gärningspersoner som intervjudeltagarna gav uttryck för i intervjusituationen? Jag menar här att nej, på många plan så skiljer sig intervjudeltagarnas framställningar från den genusneutrala bild av våld som de kanske önskar att de hade. Många gånger säger sig deltagarna även vara medvetna om att deras framställningar av våld inte är samstämmiga med den bild de menar att de "borde ha". Man är medveten om att man bedömer en situation olika beroende på könet på offer och gärningsperson och detta förklaras av deltagarna till stor del bero på den allmänna syn på våld som de dagligen matas med. Med detta inte sagt att den gängse synen i samhället faktiskt är att våld mot kvinnor ses som allvarligare utan detta skall snarare ses som ett uttryck för intervjudeltagarnas uppfattning om saken.

Då kvalitativ forskning aldrig kan ses som helt fristående från den forskare som har bedrivit den, måste man alltid ställa sig kritisk till sina resultat. Eftersom min utgångspunkt är att våld som ett socialt problem kan analyseras i termer av under och överordning ger detta också en förväntning om att så är fallet. I enlighet med min förförståelse betraktar jag genusskapande som en process där män och kvinnor förhåller sig till normerande förväntningar på könen. Således kanske det inte är så konstigt att jag funnit resultat som tyder på att kvinnor och män konstruerar genus i samklang med dessa genusnormer. Det intressanta i min analys anser jag därför inte vara om, utan på vilket sätt dessa konstruktioner görs.

Viljan att uppvisa den "rätta" femininiteten eller maskuliniteten tycktes finnas hos alla intervjudeltagarna även om tendenserna var något starkare i de homogena grupperna. Om detta berodde på att dessa grupper genomgående också tycktes vara mer samstämmiga i sina resonemang är svårt att veta. Strakast var synen på "rätt" och "fel" femininitet i den homogena gruppen kvinnor där det fanns en tydlig vilja att distansera sig från framförallt de kvinnor som ansågs avvika från att handla i samklang med rådande genusnormer. En tolkning skulle kunna vara att dessa kvinnor, tydligare än i de andra grupperna, önskade framställa den *vi- och dem* dikotomi som Hirdman (2001) beskriver och på så sätt undgå att förknippas med det som ansågs avvika från normen. Generellt sett uppvisade samtliga grupper likheter snarare än skillnader i hur man framställde offer och gärningspersoner där den "vanliga" kvinnan ofta sågs i termer av att vara ett offer medan den

”vanliga” mannen betraktades som en ”potentiell gärningsperson”. Med detta menar jag att män i egenskap av att vara män i vissa situationer, speciellt vid provokation från andra män, förväntas bruka våld som en del i ett förväntat maskulinitetsgörande. Även om intervjudeltagarna inte legitimerade våldet bortförklarades det som ett uttryck för hur män ska och bör vara. Dock tycktes denna acceptans av mäns användande av våld inte gälla våld mot kvinnor då dessa istället beskrevs svaga och i behov av skydd. Detta medförde i sin tur att intervjudeltagarna inte betraktade det våld mot män som begås av kvinnor som riktigt våld, utan snarare som ett uttryck för markeringar och bekräftelsesökande. I och med det kunde män inte heller anses få status som offer då de i intervjudeltagarnas ögon inte, på riktigt, utsatts för våld.

Intervjudeltagarnas framställningar av våld i nära relationer får anses inta en särställning då mäns våld mot kvinnor i denna kontext uppenbart ses som mer accepterat. En parallell kan här dras till Hydén (1994) som menar på att en mans våld mot en kvinna av samhället ses som mer accepterat då det brukas inom ramen för en relation. Genom att förklara och bortförklara våldet tycktes intervjudeltagarna i det närmaste betrakta det som en integrerad del i relationen och beskrevs i diskussionerna kring scenarierna som ett väntat inslag. Om intervjudeltagarna här ger uttryck för att de anser att tendenser till våld kan finnas i alla relationer får lämnas osagt. Dock talade de i intervjuerna om våld i nära relationer som någonting som är lätt hänt. Intervjudeltagarna intar här syn på våld i nära relationer som jag anser vara hänförligt till Hydéns (2001) relationella perspektiv, där en relation, med eller utan våldsinslag består av två aktiva och handlande parter. I likhet med Lundgren (2004) menar jag att det i och med denna syn på våldsrelationer föreligger en risk att man befriar den våldsbrukande mannen från ansvar genom att se båda parter som delaktiga. Även om deltagarna påpekade att våld i sig aldrig kan ses som legitimt så fanns det en stark tendens att se förmildrande på våld som brukades inom ramen för en relation. Detta gällde även till viss del för den normalisering och det våld som kvinnan i scenariot ”Fredrik och Erika” utsattes för. Här beskrevs våldet inte som accepterat på samma sätt som innan men likväl som en förväntad del av en ”sådan relation”. Detta tolkar jag som att intervjudeltagarna gav uttryck för en syn på våld som en integrerad del i vårt samhälle och trots att våldet inte ses som legitimerat betraktas det ändå som en förväntad del i mäns maskuliniseringsprojekt. Intervjudeltagarna tycks i sina beskrivningar av män och kvinnor som offer och gärningspersoner förhålla sig till de i samhället dominerande diskurserna. Tillsammans ger de uttryck för rådande diskursiva förståelser av såväl skapande av maskuliniteter och femininiteter som för våld i nära relationer. Jag anser i och med detta att både kvinnorna och männen i fokusgrupperna genom att konstruera sina föreställningar om offer och gärningspersoner kom att i högre eller lägre grad bidra till att reproducera en genusordning kvinnan är underordnad mannen.

6. Referenser

Andersson, B & Lundberg, M (2001) ” Kvinnomisshandel som kunskapsfält- att definiera, förklara och hantera ett socialt problem”. I: Sahlin, I & Åkerström, M (red), *Det motspänstiga offret*, s. 63-91. Lund: Studentlitteratur

Archer, J (2000) “Sex differences in aggression between heterosexual partners: A meta-analytic review”, *Psychological Bulletin*, Vol. 126 (5), s 651-680

Bergman, B (1987) *Battered wives. Why are they beaten and why do they stay?*. Stockholm: Karolinska institutet

Bourdieu, P (1990) *In Other Words: Essays Towards a Reflexive Sociology*. Stanford: Stanford University Press.

BRÅ (Brottsförebyggande rådet) (1999) *Kvinnors brottslighet*, Rapport 1999:15, Stockholm: Fritzes

BRÅ (Brottsförebygganderådet) (2007) *Utvecklingen av dödligt våld mot kvinnor i nära relationer*, Rapport 2007:6, Stockholm: Fritzes

BRÅ (Brottsförebyggande rådet) (2009) *Våld mot kvinnor och män i nära relationer. Våldets karaktär och offrens erfarenheter av kontakter med rättsväsendet*, Rapport 2009:12, Stockholm: Fritzes

Christie, N (2001) ”Det idealiska offret”. I: Sahlin, I & Åkerström, M (red), *Det motspänstiga offret*, s. 46-60. Lund: Studentlitteratur

Connell, R.W (2002) *Om genus*. Uddevalla: Daidalos

Dobash, R.P & Dobash, R.E (2004) Women´s violence to men in inmate relationships Working on a puzzle, *British journal of criminology*, vol. 44 (3), s. 324-349

Fothergill, A & Peek, L (2009) “Using focus groups: lessons from studying day-care centers, 9/11, and Hurricane Katrina”, *Qualitative research, SAGE Publications*, Vol. 9 (1), s. 31-59

- Gothlin, E (1999) *Kön eller genus?*, Göteborg: Nationella sekretariatet för genusforskning
- Hirdman, Y (2001) *Genus- om det stabila föränderliga former*. Lund: Liber
- Hirdman, Y (1988) ”Genussystemet- Reflexioner kring kvinnors sociala underordning”, *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, 1988:3, s. 49-63
- Holmberg, C (1993) *Det kallas kärlek. En socialpsykologisk studie om kvinnors underordning och mäns överordning bland unga jämställda par*. Stockholm: Alfabeta Bokförlag
- Holmberg, C, Smirtwaite, G & Nilsson, A (2005) *Mäns våld mot missbrukande kvinnor – ett kvinnofridsbrott bland andra*. MOB-rapport 2005:8
Hämtas på: <http://www.fhi.se/PageFiles/4911/MOB2005-8-mans-vald-mot-missbrukande-kvinnor.pdf>
- Holmberg, C & Stjernqvist, U (2005) *Våldsamt lika och olika – om våld i samkönade relationer*. Stockholm: Stockholms Universitet
- Hydén, M (1994) ”Det upprepade våldet mot kvinnor i äktenskapet och frågan om manlig ansvarsbefrielse”, Ur *Socialvetenskaplig Tidskrift* Vol. 1 (2-3), *Särtrycksserien* Nr 20 s. 193-205
- Hydén, M (1995) ”Mot en förståelse av kvinnomisshandel som en social process”, Ur *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, Nr 4, *Särtrycksserien* Nr 36 s. 67-74
- Hydén, M (2001) ”Misshandlade kvinnors uppbrott: en motståndsprocess ”I: Sahlin, I & Åkerström, M (red), *Det motspänstiga offret*, s. 92-118 Lund: Studentlitteratur
- Karlsson, J & Pettersson, T (2003) *Fokusgruppsintervjuer med ungdomar om genus och våld- Konstruktioner av gärningspersoner och offer*. Rapport 2003:2, Stockholm: Stockholms universitet
- Kimmel, M & Mahler, M (2003) “Adolescent Masculinity, Homophobia, and Violence: Random School Shootings 1982-2001”, *American Behavioural Scientist*, Vol. 46 (10) s.1439-1458
- Kvale, S (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Lander, I (2003a) ”Genus, normalitet och avvikelser. Med kroppen som utgångspunkt” I: Lander, I, Pettersson, T & Tiby, E, *Maskuliniteter, femininiteter och kriminalitet*, s. 21-42
Lund: Studentlitteratur

Lander, I (2003b) ”Den flygande maran. En studie om åtta narkotikabrukande kvinnor i Stockholm”, I: *Artikelsamling, Kriminologiska institutionen*, Stockholm: Stockholms Universitet

Lenz Taguchi, H (2004) *In på bara benet En introduktion till feministisk poststrukturalism*.
Stockholm: HLS Förlag

Lundgren, E (2004) *Våldets normaliseringsprocess*. Lindköping: ROKS

Messerschmidt, J.W (2004) *Flesh and blood*. Oxford: Rowman & Littlefield Publishers

Morgan, D (1996) ”Focus groups”, *Annual Review of Sociology*, Vol. 22 s. 129-152

NIBR- rapport (2005:3) *Vold i parforhold – ulike perspektiver. Resultater fra den første landsdekkende undersøkelsen i Norge*, Oslo: Norsk Institutt for by- og regionforskning
Hämtas på: <http://www.nibr.no/uploads/publications/8c7695745995ffcac1e73e454d17e63a.pdf>

Pettersson T (2003) ”Våld som iscensättning av femininitet?” I: Lander, I, Pettersson, T & Tiby, E, *Maskuliniteter, femininiteter och kriminalitet*, s. 139-150 Lund: Studentlitteratur

Skrinjar, M (2003) ”Forskare eller ”babe”? Om genuskonstruktioner i intervjusituationer” I: Lander, I, Pettersson, T & Tiby, E, *Maskuliniteter, femininiteter och kriminalitet*, s. 139-150 Lund: Studentlitteratur

SFS (1998:393) *Lagen om grov kvinnofridskränkning*

SOU (2002:71) *Nationell handlingsplan mot våld i nära relationer*
Hämtas på: <http://www.regeringen.se/content/1/c4/04/63/d71e1782.pdf>

Steen, A (2003) *Våld mot kvinnor – ett diskursivt slagfält. Reflektioner kring kunskapsläget*.
Forskningsrapport nr 131, Göteborg: Göteborgs universitet
Hämtas även på: <http://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/35/1/Steen2003.pdf>

Vetenskapsrådets forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning.

Vetenskapsrådet

Wibeck, V (2000) *Fokusgrupper Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod.* Lund: Studentlitteratur

Wibeck, V (1998) *Att arbeta med fokusgrupper Nr 1.* Linköpings universitet: Tema Kommunikation

Internetkällor

<http://www.roks.se>

www.kvinnojour.com

7. Bilaga

Scenario 1

Gabriel sitter på tunnelbanan på väg hem från ett nattskift en lördagsnatt. Han halvsover och längtar efter att komma hem. In på tunnelbanan kommer Hanna berusad och på väg hem från krogen. Hanna sätter sig mitt emot Gabriel på tunnelbanan och börjar kommentera hans utseende. Gabriel som bara vill komma hem ber henne att sluta och byter plats. Hanna blir då irriterad och knuffar honom så han ramlar och slår i huvudet.

Följdfrågor

Vad tycker ni om Hannas beteende?

Vad anser ni om handlingen Hanna gör?

Hade situationen varit annorlunda om Hanna var en man och Gabriel en kvinna?

Hade det varit någon skillnad om Gabriel och Hanna kände varandra?

Scenario 2

Anders och Bella, som varit ett par i ett antal år, befinner sig på en middagsbjudning hos gemensamma bekanta. Det har under den senaste tiden uppkommit slitningar i förhållandet och paret har pratat om att bryta upp men ännu inte gjort det. Bella är mycket upprörd och ledsen över hur förhållandet har utvecklats men gör sitt yttersta för att detta inte ska märkas utåt. Under middagen ger Anders Bella subtila men för Bella mycket tydliga gliringar om allt från hennes utseende till hur hon för sig och pratar. När paret stöter ihop i hallen lägger Anders handen på Bella axel och väser att om hon inte rycker upp sig och lägger av med att visa alla hur ledsen hon är så ska hon minsann få se på annat, varpå Bella snäser tillbaka att hon betar sig som hon vill och nyper honom i armen.

Väl hemma talar Anders om för Bella hur illa han anser att hon under kvällen betett sig inför deras vänner. Bella fräser att hon faktiskt gör som hon vill och påminner honom om att det faktiskt är hennes vänner också. Det hela utvecklas till ett gräl där båda två skriker okvädningsord till varandra. Anders knuffar mitt i en mening till Bella vilket får till följd att hon ramlar till golvet och slår huvudet i dörrposten.

Följdfrågor

Vad anser ni om Anders agerande?

Under middagen?

Hemma?

Hur ställer ni er till Bellas handlande under kvällen?

Under middagen?

Hemma?

Vilken ålder tror ni att Anders och Bella har?

Om vi vänder på det hela och istället tänker oss Bella i Anders ställe. Hur ser ni då på deras handlande?

Scenario 3:

Erika träffar Fredrik på en fest. Fredrik är bekant till en av Erikas bekanta. Fredrik är snygg och charmig och verkar vara världens snällaste och Erika faller direkt för honom. De sitter för sig själva och pratar hela kvällen och Fredrik är ömsint och snäll och ger Erika många komplimanger. När han frågar om han får träffa Erika igen och ber om hennes nummer tvekar hon inte en sekund. De skiljs åt med överenskommelsen om att de ska höras snart och Fredrik lovar att ringa.

Erika beger sig strax därefter hem och hon har knappt hunnit innanför dörren då det ringer på hennes telefon. Det är Fredrik som frågar om de inte kan träffas imorgon kväll och äta middag. Erika säger att hon tyvärr är upptagen men hon föreslår nästkommande kväll. Fredrik låter väldigt besviken men de bestämmer att ses den dag Erika föreslår.

Erika och Fredrik ses och äter middag. Fredrik är underbart trevlig, charmig och uppmärksam. Erika känner sig uppvaktad som en prinsessa och hon vill att kvällen aldrig ska ta slut. När Fredrik frågar om han får följa med henne hem säger hon inte nej.

Fredrik ringer henne varje dag och börjar även dyka upp oanmäld hemma hos Erika. Erika är smickrad över de ömhetsbetygelser som Fredrik öser över henne och hon blir mycket förälskad i honom. Varje gång Fredrik helt oanmäld står där på trappan och ringer på släpper hon in honom. Någonstans långt bak i huvudet känner hon dock att det inte är riktigt rätt att dyka upp på det här sättet men när Fredrik ler mot henne och ber att få komma in smälter hon. Hur skulle hon kunna låta bli att släppa in honom, han som är så underbar.

Erika och Fredrik ses mycket de veckor som förflyter men Erika försöker även hinna med sina vänner och sin familj. Det gör det hela lite stressigt eftersom Fredrik vill ses så ofta men det är det värt tycker hon. Efter ett tag börjar vännerna klaga över att hon inte har tid för annat än Fredrik men detta slår Erika ifrån sig och påpekar att hon visst gör annat och att hon faktiskt är kär i Fredrik och vill vara med honom.

Varje gång Fredrik kommer hem till Erika har han med sig kläder och annat och vipps, utan att Erika egentligen märkt hur det har gått till har Fredrik flyttat in hos henne. Nu vill Fredrik ha ännu mer av hennes tid och vill gärna att de ska göra det mesta tillsammans. När Erika träffar sina vänner är Fredrik alltid med. Erika tycker att det är underbart att ha en pojkvän som älskar henne så mycket att han aldrig vill vara ifrån henne. Att hennes vänner frågar om hon inte kan komma själv någon gång lyssnar hon inte på. Varför skulle inte Fredrik kunna vara med, han som är så rolig och spontan och social.

Dock vill Fredrik allt oftare att de ska vara hemma tillsammans, för sig själva. Han säger att han vill ju vara med bara henne och då kan de ju lika gärna vara hemma. Även om Erika gärna skulle gå hemifrån och träffa någon annan så avstår hon från detta eftersom hon vet att Fredrik tar illa upp då. Han gillar inte att hon träffar andra och är mycket svartsjuk. Även om Erika tycker att svartsjukan är jobbig så vet hon ju att det är bara för att han älskar henne så mycket.

Erika och Fredrik avskärmar sig mer och mer från Erikas vänner och familj. Fredrik vänner träffar de fortfarande.

Fredrik vill att Erika ska vara hemma och vänta på henne när han kommer från jobbet och därför börjar Erika att gå raka vägen hem. Erika känner att det är lika bra att gå hem så att Fredrik inte blir arg. Och Fredrik har ju sagt att han bara blir arg när hon inte är hemma eftersom han älskar henne så mycket och är oroliga för att något har hänt henne.

Erika träffar sällan någon alls numera och besöken hos Fredrik vänner har blivit alltmer sällsynta för hennes del. Fredrik menar att hon inte är speciellt rolig, eller trevlig så varför ska hon envisas med att följa med. Dessutom skulle hon inte vara road av allt "killsnack" så det är bättre om hon inte följer med alls.

Erika blir mer och mer isolerad och det enda som egentligen är hennes eget är hennes jobb. När Fredrik föreslår att hon kanske borde sluta arbeta eftersom hon har sett så trött ut på senaste tiden

säger Erika ifrån för första gången vilket gör Fredrik rasande. Han skriker att hon minsann inte ska tro att hon kan göra som hon vill och höjer sedan handen och slår henne över ögat så att hon tappar balansen. Erika blir så chockad att hon bara stirrar framför sig. Innan tårarna hinner komma sitter Fredrik bredvid henne på golvet och ber om ursäkt. Han menade ju inte att slå henne, men han blev så orolig för att hon hade träffat en annan man på jobbet, det måste hon ju förstå. Och Erika förstår, ingen älskar henne mer än Fredrik och han är ingen våldsam person. En gång är ingen gång som det heter.

Fredrik och Erika bestämmer sig för att aldrig bråka mer. Fredrik är såsom han var när det först träffades och Erika känner hur mycket hon älskar denna man och hur mycket han älskar henne. Några veckor förflyter i lugn och harmoni och Erika känner att livet aldrig känts bättre.

Följdfrågor

Hur ser ni på Erika?

Hur ser ni på Fredrik?

Hur ser ni på deras relation?

Hur tror ni den kommer att utvecklas?

Kunde Erika ha undvikit Fredrik handlande?

När kränker Fredrik Erika första gången?

Scenario 4

Isak står i kö och väntar på att få komma in på en krog. Plötsligt får han en knuff i ryggen av Jens som för honom är helt obekant. Isak blir arg och slår Jens i ansiktet. Sedan slår de båda tillbaka och ett slagsmål uppstår mellan de två.

Följdfrågor

Hur uppfattade ni knuffen som Isak fick i ryggen av Jens?

Vems fel var slagsmålet?

Vem är gärningsperson och vem är offer?

Hade det varit någon skillnad om Isak och Jens var kvinnor?

Hade det varit någon skillnad om en av dem var kvinna och en man?

Scenario 5

David och Cecilia har nyligen träffats och har inlett ett förhållande. En kväll är paret ute på krogen tillsammans med Davids vänner. Bland Davids bekanta finns även Davids före detta flickvän med i sällskapet. Cecilia går iväg för att ställa sig i toalettösk med orden att hon snart är tillbaka. När Cecilia kommer tillbaka finner hon David på dansgolvet dansandes med sina vänner, bland annat Davids förra flickvän. Detta gör Cecilia rosenrasande och hon stegar ut på dansgolvet, drar David så hårt hon kan i armen och sliter ut honom från dansgolvet. Hela vägen ut på gatan skriker hon att hon ska mörda honom. När paret kommer ut på gatan ger Cecilia David ett knytnävsslag rakt i ansiktet. Detta medför dock inget större fysiskt lidande för David annat än att han blir mycket förvånad.

Följdfrågor

Vad anser ni om Cecilias handlande?

Hur ser ni på Davids agerande?

Om vi tänker oss att David skulle ha handlat på samma sätt som Cecilia. Hur skulle ni då se på situationen?

Vilken ålder tror ni att David och Cecilia är?

Allmänna frågor

Vilka handlingar är att betrakta som våld? Vilka handlingar är att betrakta som hot?

Var går gränsen?

Är det någon skillnad när män eller kvinnor begår våldshandlingar?

Är det någon skillnad om män eller kvinnor blir utsatta för våld?

Är det alltid uppenbart vem som är gärningsperson eller offer?